

cultuur
educatie
met
kwaliteit

IN NOORD-HOLLAND

INHOUDELIJK VERSLAG 2019

CmK NH 2017-2020

Inhoudelijk verslag 2019

Cultuureducatie met Kwaliteit Noord-Holland 2017-2020

Haarlem, 29 mei 2020

Karin Geelink, Astrid Vlug, Plein C

www.pleinc.nl

Foto's: Plein C

Foto cover: Women's Studio Workshop

plein
EXPERTS IN CULTUUR & EDUCATIE

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding.....	7
1.1 CmK Noord-Holland 2019	7
1.2 Partners en rolverdeling	7
2. Resultaten en reflectie op provinciale activiteiten 2019.....	8
2.1 Curriculumontwikkeling	8
2.2 Bevordering deskundigheid leerkrachten.....	8
2.3 Bevordering deskundigheid cultuuraanbieders.....	10
2.4 Kennisdeling	11
2.5 Relatie school en culturele omgeving.....	17
2.6 CmK communicatie	18
3. Resultaten en reflectie lokale projecten 2019.....	20
3.1 Wat gaat goed?	20
3.2 Verbeterpunten	20
4. Coördinatie, monitoring en evaluatie.....	22
4.1 Coördinatie.....	22
4.2 Monitoring en evaluatie.....	22
5. Financiële verantwoording	24
5.1 Toelichting begroting versus realisatie 2019	24
5.2 Uitgangspunten begrotingsmodel	26
Bijlage 1 Lokale projectleiders	27
Bijlage 2 Resultaten en reflectie lokale activiteiten.....	28
1. Amstelland - Loket Cultuureducatie Amstelland	29
1.1 Resultaten 2019	29
1.2 Evaluatie/reflectie.....	29
2. Beverwijk- ABC Cultuur – Centrum voor de Kunsten Beverwijk.....	31
2.1 Resultaten 2019	31
2.2 Evaluatie/reflectie.....	32

3. Castricum – Leerkracht aan Zet – Centrum Toonbeeld	35
3.1 Resultaten 2019	35
3.2 Evaluatie/reflectie	36
4. Den Helder – Triade	38
4.1 Resultaten 2019	38
4.2 Evaluatie/reflectie	39
5. Edam-Volendam-Zeevang – Bibliotheek Waterland.....	41
5.1 Resultaten 2019	41
5.2 Evaluatie/reflectie	43
6. Regio Gooi en Vechtstreek- Kantoor Regio Gooi en Vechtstreek.....	45
6.1 Resultaten 2019	45
6.2 Evaluatie/reflectie	46
7. Heemskerk - Talent geeft toekomst – Cultuurhuis Heemskerk.....	47
7.1 Resultaten 2019	47
7.2 Evaluatie/reflectie	48
8. Heerhugowaard – Cool kunst en cultuur	50
8.1 Resultaten 2019	50
8.2 Evaluatie/reflectie	51
9. Heiloo - Alle leerlingen stralen - Muziek- en Dansschool Heiloo.....	55
9.1 Resultaten 2019	55
9.2 Evaluatie/reflectie	57
10. Purmerend - Samen Leren - Cultuurhuis Wherelant	58
10.1 Resultaten 2019	58
10.2 Evaluatie/reflectie	58
11. Schagen - Praktijk in de Hoofdrol – Triade.....	60
11.1 Resultaten 2019	60
11.2 Evaluatie/reflectie	60
12. Texel - CultuurKoers - Artex Kunstencentrum	62
12.1 Resultaten 2019	62
11.2 Evaluatie/reflectie	63

13. Velsen – KunstForm	64
13.1 Resultaten 2019	64
13.2 Evaluatie/reflectie.....	65
14. Velsen - Leerlijn Erfgoed Velsen (LEV)- Stichting LEVel 2019!	67
14.1 Resultaten 2019	67
15. Waterland – Muziekschool Waterland	69
15.1 Resultaten 2019	69
15.2 Evaluatie/reflectie.....	70
16. West-Friesland – Cultuleren – De Blauwe Schuit	72
16.1 Resultaten 2019	72
16.2 Evaluatie/reflectie.....	74
Bijlage 3 Overzicht binnen CmK betrokken culturele instellingen, Pabo's en vakopleidingen	76
Lokaal	76
Bovenlokaal/provinciaal.....	83
Bijlage 4 Communicatiemiddelen en bereik.....	86

Voorwoord

In dit verslag presenteren we met trots de resultaten van CmK Noord-Holland 2019. Ook in 2019 is weer met veel toewijding en energie ingezet op een sterke plek voor cultuureducatie in het onderwijs. 2019 was het derde CmK-jaar en een goed moment om te kijken waar we staan, zowel provinciaal als lokaal. De lokale projectleiders hebben ook gereflecteerd: wat gaat goed, wat kan beter?

We mogen concluderen dat er in 2019 veel is bereikt, cultuureducatie krijgt steeds meer vaste vorm in de Noord-Hollandse scholen. Bijna alle doelstellingen zijn gehaald, soms zelfs al de doelstellingen van 2020. Zo is het aantal bereikte leerlingen met 59% toegenomen en hebben ruim 2200 leerkrachten deelgenomen aan de CmK activiteiten. Het was ook een topjaar wat betreft ICC deelnemers: maar liefst 74 leerkrachten behaalden hun certificaat.

Niet alleen in het onderwijs werd ingezet op kwaliteit, dat gebeurde ook in de culturele sector. Meer dan 350 culturele partners en vakdocenten namen deel aan deskundigheidsbevordering en netwerkactiviteiten. Ook wordt er steeds meer samengewerkt tussen scholen en cultuurpartners, in totaal zijn er 138 culturele organisaties betrokken bij lokale CmK activiteiten; nog eens 92 organisaties werken op bovenlokaal niveau samen met Plein C.

Kijken we naar het percentage van aan CmK deelnemende scholen (238 in 2019) op het totale aantal van 437 scholen (ons verzorgingsgebied), dan zien we de volgende toename:

2017: 34%

2018: 50,3%

2019: 54%

Maar 2019 was ook een bewogen jaar. Door lerarentekorten en schoolstakingen lukte het niet altijd om de plannen te realiseren. Scholen willen wel, maar kunnen niet altijd. Er was veel verloop op de scholen waardoor visietrajecten langer duren dan de bedoeling is. De plannen van Plein C om veel stages te gaan organiseren om daarmee de deskundigheid van Pabostudenten en van vakleerkrachten/studenten kwamen helaas niet goed van de grond. Ook scholen hadden weinig ruimte voor nieuwe projecten met stagiairs. Scholen vragen vaak om de inzet van kunstvakdocenten, maar er is nog steeds een tekort aan deze docenten in NH.

En 2019 was tot slot ook het jaar waarin vele partijen hun steun en inzet hebben gegeven, ondanks de grote uitdagingen in het onderwijs. De betrokkenheid van gemeenten is vergroot dankzij de lokale stuurgroepen. De provincie Noord-Holland heeft uitgesproken in het coalitieakkoord vanaf 2021 opnieuw CmK te willen ondersteunen. Plein C ziet dat de resultaten die we sinds 2013 met elkaar leveren door de Provincie worden gewaardeerd. De uitbreiding van de provinciale steun is de verzilvering van de gevoerde lobby richting Provinciale Staten.

In dit verslag zoomen we in op al deze ontwikkelingen. We nemen belangrijke conclusies mee naar 2020 en bouwen hier samen met de partners tevens op voort in de plannen voor de nieuwe CmK-periode 2021-2024.

Met dank aan al onze samenwerkingspartners, aan de projectleiders, de gemeenten, het Fonds voor Cultuurparticipatie en de Provincie Noord-Holland in het bijzonder, wensen we u veel leesplezier.

Karin Geelink
Directeur Plein C

1. Inleiding

1.1 CmK Noord-Holland 2019

Voor het derde jaar van deze CmK-periode heeft het FCP aan Plein C als centrale penvoerder voor Cultuureducatie met Kwaliteit in Noord-Holland een projectsubsidie toegekend van maximaal € 419.215,-. Vijf grote steden (Amsterdam, Alkmaar, Alkmaar, Haarlemmermeer, Zaanstad) zijn zelfstandige penvoerder.

In het programma CmK NH werken de provincie en 32 kleine en middelgrote gemeenten samen; ze stellen jaarlijks een matchingsbedrag beschikbaar. De gemeenten hebben zich verenigd in 16 lokale projecten, met elk een projectleider. De coördinatie van het provinciale programma en de lokale plannen ligt bij Plein C. De provincie draagt jaarlijks € 250.000,- als matching bij, dit komt via diverse projecten ten goede aan scholen in de hele provincie.

1.2 Partners en rolverdeling

In CmK-NH werken verschillende partijen samen:

- provinciaal expertisecentrum Plein C als centrale penvoerder, projectleider, coördinator; uitvoerder van tweedelijns en flankerende provinciale projecten
- lokale kunstencentra en bibliotheken als projectleider lokale projecten
- lokale culturele infrastructuur als eerstelijns cultuurpartners in lokale en provinciale projecten
- het onderwijs als eerstelijns onderwijspartners in lokale en provinciale projecten
- deelnemende gemeenten, provincie en FCP als ondersteunende subsidiepartners

In 2019 waren de projectleiders van de lokale projecten dezelfde organisaties als in het voorafgaande jaar (zie ook bijlage 1). Van de 437 po/sbo scholen in het verzorgingsgebied deden in 2019 236 scholen mee, dat is ruim 54 %. Hiervan waren 95 scholen nieuw.

Alle samenwerkingsrelaties zijn helder vastgelegd, zowel lokaal met het onderwijs en de projectleider, als ook provinciaal tussen gemeenten en de provinciale penvoerder en tussen penvoerder en provincie.

2. Resultaten en reflectie op provinciale activiteiten 2019

In dit hoofdstuk blikken we terug op de provinciale activiteiten van Plein C in 2019.

2.1 Curriculumontwikkeling

2.1.1 De Cultuur Loper

Twintig nieuwe scholen zijn aangemeld voor het volgen van het visietraject De Cultuur Loper (DCL). Halverwege 2019 bereikten we de beoogde 60 deelnemende DCL-scholen.

Dit jaar heeft een omslag plaatsgevonden in het denken over de aanpak van de trajecten. Uit evaluaties blijkt dat scholen ook na het visietraject behoefte hebben aan ondersteuning voor de vertaling van visie naar praktijk.

Voor een goede borging is een verdiepingstraject dan ook wenselijk voor een aantal scholen. We willen hier in 2020 mee starten. De strategische keuze is gemaakt om niet meer nieuwe scholen voor DCL te werven (en daarmee onze ambitie van 80 DCL-scholen te bereiken) maar juist bij aantal scholen zo'n implementatietraject uit te voeren. Ook omdat we inmiddels uit ervaring weten dat DCL een langdurig traject is dat in een jaar niet doorlopen kan worden.

De criteria voor een vervolgetraject zijn binnen de intervisie van DCL-coaches opgesteld. Deze criteria zijn:

- Het traject bouwt voort op DCL
- Nadruk ligt op handelingsbekwaamheid
- De school formuleert zelf een concrete vraag
- Coaching van de praktijk is onderdeel
- Afronding is uiterlijk december 2020 mogelijk

Een algemene constatering was dat een DCL-traject pas kans van slagen heeft als er niet teveel wisselingen zijn. Veel scholen komen tijd tekort door onderbezetting en personeelwisselingen. Ook de doorlooptijd is wat ons betreft een verbeterpunt; trajecten duren vaak langer dan een jaar. Met kortere DCL-varianten kan de stap naar toepassing in de praktijk eerder worden gezet. Dit zal zeker bijdragen aan het behouden van de motivatie van het schoolteam.

2.2 Bevordering deskundigheid leerkrachten

In totaal zijn 2.205 schoolmedewerkers bereikt van 238 scholen.

2.2.1 ICC-cursussen

De cursus voor interne cultuurcoördinator (ICC) leidt leerkrachten op om de taak van cultuurcoördinator voor hun school op zich te nemen. De opleiding bestaat uit acht lessen, waarin leerkrachten de handvatten krijgen om een cultuurbeleidsplan te schrijven en de functie goed uit te kunnen voeren.

2019 was een topjaar wat betreft ICC-deelnemers: 74 leerkrachten hebben hun certificaat behaald (in 2018 waren dat er 60). De ICC-cursus is dit jaar zorgvuldig geëvalueerd en bijgesteld. Plein C trainers hebben hier een actieve bijdrage aan geleverd.

De ICC-trainers bij Plein C houden hun expertise bij in een actieve leergemeenschap bij het LKCA; in landelijke bijeenkomsten worden ze geïnspireerd en uitgedaagd om kennis te delen.

Afgestudeerde ICC'ers en Cultuurbegeleiders

2.2.2 Opleiding Cultuurbegeleider

De post-hbo opleiding Cultuurbegeleider werd in 2019 voor de zesde keer aangeboden. Plein C en InHolland Academy werken samen in deze landelijke opleiding, die ook samen is ontwikkeld. Een hoofddocent is werkzaam bij Plein C; de opleiding wordt bij InHolland aangeboden en duurt 1,5 jaar.

In de opleiding is naast inhoud ook het meenemen van het schoolteam in een veranderingsproces voor stevige cultuureducatie een belangrijk onderwerp. De afsluitende Meesterproef is een onderzoek naar het vormgeven van een veranderbehoefte binnen de eigen school, vanuit een theoretisch kader. De zesde lichting ging in januari 2019 met negen studenten van start; de afstudeerfase is gepland voor de zomervakantie 2020. Plein C heeft binnen deze opleiding de expertmeeting Erfgoed verzorgd. In juni 2019 studeerden de zes studenten van de lichting 2018-2019 af met een presentatie van hun Meesterproef, waaruit bleek dat de eerste resultaten van opgestarte verandertrajecten al in de praktijk worden behaald.

2.2.3 Trainingen leerkrachten (buiten De Cultuur Loper)

64 leerkrachten van twee scholen uit Heerhugowaard hebben een uitgebreid scholingstraject gevolgd over Creativiteit. Plein C gaf les samen met een beeldend kunstdocent. Deze les was direct toepasbaar in de eigen klas, door het gebruik van een lesformat. De weken daarna hebben beide teams in de vorm van co-teaching les gehad in de klas van de betreffende kunstdocent.

In voorjaar 2020 zal op beide scholen een vervolgbijeenkomst plaatsvinden, met focus op het zelfstandig geven van een creatieve les door de groepsleerkracht.

2.3 Bevordering deskundigheid cultuuraanbieders

In 2019 nam de belangstelling vanuit de cultuur toe, er waren 352 individuele deelnemers aan trainingen, workshops en netwerkbijeenkomsten. Veel kunstvakdocenten volgden trainingen en dat is belangrijk omdat er nog steeds een groot tekort is aan goede kunstvakdocenten in Noord-Holland. De trainingen zijn in overleg met de projectleiders zo goed mogelijk afgestemd op de lokale behoeften. Ook hebben 25 kunstvakdocenten/studenten stage gelopen in het onderwijs, waarvan acht in het so.

Plein C heeft de geactualiseerde trainingen voor cultuuraanbieders zowel met open inschrijving als in company aangeboden. Er zijn in 2019 vijftien trainingen verzorgd.

2.3.1 Training vakdocenten: Voor de klas in het basisonderwijs

In de door Plein C ontwikkelde training 'Voor de klas in het basisonderwijs' maken deelnemers kennis met de organisatie van het onderwijs 'van binnenuit', zodat ze beter kunnen aansluiten bij de werkwijze van scholen. Er wordt ingegaan op de plaats van cultuur in het onderwijs en op de rol van de ICC'er. De deelnemers ontwerpen lessen, projecten of lesmaterialen die aansluiten bij de vraag van het onderwijs en de ontwikkelingsfase van de leerlingen. Cursisten brengen het geleerde direct in de praktijk tijdens een stage. Het totale aantal deelnemers was 35 (3 trainingen).

Tijdens de stages hebben cursisten groepsgewijs minimaal drie lessen verzorgd, afgestemd op de vraag van de school. De lessen zijn met de leerkrachten en medecursisten geëvalueerd. Deelnemers hebben veel meer inzicht gekregen in de behoefte van de scholen; ze zijn enthousiast en goed voorbereid op projecten in het onderwijs.

2.3.2 Training vakdocenten: Leerkrachten trainen en coachen

Deze training is voor cultuuraanbieders met onderwijservaring; zij leren vooral om leerkrachten te coachen. Dit helpt de leerkrachten om zelfstandig cultuurlessen uit te voeren. Door de samenwerking worden de vaardigheden van leerkrachten versterkt, wat bijdraagt aan de borging en aan het plezier in het integreren van cultuureducatie in het eigen onderwijs. Dit is ook van belang gezien de tekorten aan vakleerkrachten. In totaal deden 43 cursisten mee.

2.3.3 Training Vakdocenten: VTS Basistraining

Visual Thinking Strategy is een leermethode met open vragen over kunst. Educatieve medewerkers uit bijvoorbeeld musea leren in deze training hoe ze meer impact kunnen hebben op de kunstervaring van kinderen. De cursisten ontwikkelen vaardigheden als waarnemen, luisteren, kritisch denken en (visuele) geletterdheid. De gespreksleider of rondleider is geen bron van kennis maar faciliteert het gesprek volgens een vast patroon. In 2019 volgden 22 cultuuraanbieders deze training, die op twee locaties in de provincie is georganiseerd.

2.4 Kennisdeling

2.4.1 Bijeenkomsten voor projectleiders Netwerk CmK Noord-Holland

Naast de individuele contacten tussen Plein C adviseurs en lokale projectleiders, is ook kennisdeling tussen de projectleiders van belang. De lokale projectleiders hebben vaak soortgelijke uitdagingen. Soms zoeken ze elkaar in de regio op, ook initieert Plein C kennisbijeenkomsten. Eens per jaar vindt een provinciale netwerkdag plaats waar ook zelfstandige penvoerders en betrokken ambtenaren welkom zijn. In 2019 stond kennisdeling centraal; op 10 oktober namen 29 personen deel in het Seinwezen in Haarlem.

Titia Lefers presenteerde de uitkomsten van de tussentijdse monitoring CmK NH. De resultaten vormden aanleiding voor een inhoudelijke discussie en leveren inspiratie voor de komende periode. Het verslag staat op www.CMKnoord-holland.nl.

2.4.2 ICC Netwerkdag

In mei vond de ICC-netwerkdag plaats in De Stoomhal in Wormer. Het thema van de middag was 'Succesvol samenwerken'. In onder meer workshops werden essentiële factoren benoemd voor samenwerking in de praktijk van cultuurcoördinatoren: samenwerken met het team, met de

culturele omgeving, met de leerlingen, tussen disciplines en in het speciaal onderwijs. De aanwezigen waren zeer tevreden over de geboden inhoud.

Er was met 33 deelnemers minder animo voor deze dag dan het jaar ervoor. De reden blijkt vooral de reisafstand zijn, daarnaast heeft men vooral behoefte aan kennisdeling met ICC'ers uit de eigen lokale omgeving. Op lokaal niveau worden er ook steeds meer kennisuitwisselingsdagen georganiseerd. De vraag voor 2020 is dan ook of een provinciale ICC-netwerkdag nog voldoende toevoegt aan de ICC-vraag.

ICC Netwerkdag 2019

2.4.3 De Beweging, voor kunstvakdocenten en andere cultuuraanbieders

De Beweging is het netwerk van cultuuraanbieders in Noord-Holland (vakdocenten en educatiemedewerkers culturele veld); in 2019 vonden twee bijeenkomsten plaats.

Op 25 januari ging de bijeenkomst van De Beweging over 'Innovatieve technologie als inspiratie voor je vak'. De bijeenkomst was in De Breitner Academie in Amsterdam en samen met hen voorbereid, met 35 deelnemers.

Er werd ingegaan op de vraag hoe actuele kunst en design met de eigen lespraktijk verbonden kunnen worden. In de muziekworkshop was de vraag hoe muzieklessen met onderzoekend en ontwerpend leren beter kunnen aansluiten op wetenschap en techniek. Deze actuele onderwerpen krijgen ook in de komende periode plek op de CmK-agenda in het kader van curriculumvernieuwing.

De Beweging januari 2019

Op 4 oktober vond de bijeenkomst van De Beweging plaats in het Seinwezen in Haarlem met 32 deelnemers. Het onderwerp was lesmethodes, zowel voor aparte disciplines als voor vak-integratie, bijvoorbeeld vanuit wereldoriëntatie. De deelnemers gingen in gesprek met de methodemakers om hun eigen lespraktijk te kunnen ontwikkelen. Plein C ontwikkelde een speciaal lesmethoden-boekje voor deze dag dat direct een collectorsitem werd! De bijeenkomst is door aanwezigen zeer positief geëvalueerd; er was duidelijke behoefte aan verdieping op dit onderwerp. Dit krijgt mogelijk vervolg in 2020.

Wat blijkt is dat vooral kunstvakdocenten aan De Beweging deelnemen; in 2020 wordt verbreding gezocht bij educatiemedewerkers, mogelijk in aparte bijeenkomsten, uitgaande van de behoeften van onderwijs en cultuur.

Zo organiseerde Plein C in januari de jaarlijkse bijeenkomst voor museum educatoren, met 12 deelnemers. Doel is kennisdeling, netwerkontwikkeling en inventarisatie van scholingsbehoeften.

2.4.4 Leergemeenschappen: het Kennisatelier

In 2019 zijn enkele Kennisateliers gestart, in de vorm van intervisiegroepen met lokale projectleiders over vraagstukken die zij aandragen. In 't Gooi is een kennisatelier georganiseerd over kunstvakken en IPC (International Primary Curriculum). Onderzocht is hoe de kunstvakken en cultuuraanbieders kunnen aansluiten bij deze internationaal erkende onderwijsmethode. Dit heeft geresulteerd in een speeddate-bijeenkomst waarbij aanbieders en leerkrachten samen

keken hoe zij beter kunnen aansluiten op de IPC-thema's. Voor schooljaar 2019-2020 is een overzicht gemaakt met thematische activiteiten.

In september 2019 is een soortgelijk kennisatelier gestart: Da Vinci en cultuuronderwijs, op initiatief van penvoerder CmK Alkmaar, Cultuur Primair. Deelnemers zijn een basisschool, een kunstvakdocent en makers van Da Vinci. Centraal staat de vraag hoe de vakdocent cultuurlessen kan versterken.

Kennisateliers blijken lastig van de grond te komen. In de huidige vorm wordt er relatief veel gevraagd van alle deelnemers. Projectleiders en scholen geven aan geïnteresseerd te zijn en hebben een duidelijke leider nodig. Er is nu vaak te weinig tijd om de ateliers goed van de grond te krijgen, in de waan van de dag. Om dit beter te organiseren is het nodig dat kennisdeling/ontwikkeling echt een kerntaak wordt.

Lessons Learned is het laatste Kennisatelier dat in 2019 opgezet is. Hierin neemt masterstudent Kunsteducatie Jantien Bijvoet de leiding; zij onderzoekt de geleerde lessen op het gebied van kennisdeling binnen CmK Noord-Holland. Bij dit Kennisatelier zijn verschillende projectleiders uit Noord-Holland betrokken. In 2019 zijn interviews afgenomen; in 2020 worden de resultaten gepresenteerd. De resultaten gebruiken we ook als opmaat voor de kennisdeling in de nieuwe CmK periode.

2.4.5 Samenwerking met hogescholen waaronder Pabo's

Er is met vijf hogescholen samengewerkt. De samenwerking met de Pabo van Hogeschool Inholland in Haarlem is voortgezet; Plein C heeft samen met een docente van de Rietveld Academie workshops verzorgd voor 35 derdejaars Pabo-studenten in de themaweek Genderneutraal. Doel van deze workshops Genderfluent Karton was om de studenten zelf een heel maakproces te laten doorlopen. De intentie is om jaarlijks tijdens de themaweeken samen te werken.

Plein C is trots op de ICC-minor die in januari op de Pabo van Hogeschool Inholland in Alkmaar is gestart. De ICC-cursus is speciaal hiervoor aangepast door Plein C voor de doelgroep Pabo-studenten en wordt gegeven door de ICC-trainer van Plein C. Het blijkt lastig te zijn om stageprojecten te realiseren, door beperkte studentenaantallen en beperkte interesse voor stage in het primair onderwijs.

De ambitie om met minimaal drie partners stages te organiseren, is helaas lastiger gebleken dan gedacht. We waren voornemens om in samenwerking met de Breitner Academie in 2019 stages voor kunstvakstudenten op po scholen te realiseren. Maar zowel vanuit de docenten/studenten als vanuit het onderwijs was er weinig animo. De studenten zijn meer gericht op het vo en de

Workshop Genderfluent Karton

culturele sector; het primair onderwijs is onvoldoende bij hen in beeld. Hoewel op diverse manieren geprobeerd, krijgen we dit onderdeel binnen CmK 2 niet van de grond. Bij de scholen was er ook weinig animo voor extra projecten met stagiairs. De werkdruk en het lerarentekort speelden een grote rol. Het bleek lastig te zijn voor Plein C om met voldoende geïnteresseerde scholen in contact te komen. Mogelijk moeten we de projectleiders hier meer bij betrekken.

Voor het project 'techniek' wilden we graag kunstvakstudenten met enige ervaring in het onderwijs betrekken zodat zij een link konden maken met hun bestaande onderwijsprojecten en techniek. Dit is ons helaas niet gelukt, er is een groot tekort aan kunstvakdocenten.

Kortom, de manier waarop we kunstvakstudenten en -docenten meer aan scholen kunnen verbinden, al dan niet met stages, is een onderwerp dat we in CmK3 samen met de projectleiders en hogescholen verder willen onderzoeken. In 2020 zullen we ons niet meer richten op deze stages.

2.4.6 Erfgoed tools

Met de in 2015 ontwikkelde erfgoedtools kunnen scholen en erfgoedinstellingen zelf laagdrempelig online verwerkingslessen maken bij hun eigen collectie. Er zijn dit jaar 193 spellen aangemaakt. In 2020 wordt onderzoek gedaan naar de gebruikers en toepassingen van deze tools. In 2019 heeft Plein C de erfgoedtools gepromoot tijdens de Techniekmarkt in Alkmaar en in het onderwijsmagazine Pikkels bij scholen en Pabo-studenten. Er zijn lessen gebruikt in www.erfgoedleerlijnheerhugowaard.nl en tevens buiten Noord-Holland.

2.4.7 Onderwijsmagazine *Prikkels*

In 2019 maakte Plein C met Kunst Centraal drie edities van het inhoudelijke magazine over cultuureducatie *Prikkels*. *Prikkels* laat zien dat cultuureducatie een onmisbaar onderdeel is van goed onderwijs. We appelleren aan de intrinsieke motivatie van leerkrachten om hun werk goed te willen doen.

Bewust is als doelgroep het hele schoolteam gekozen. *Prikkels* gaat over bredere onderwijs thema's die herkenbaar en actueel zijn voor iedere leerkracht. De thema's waren dit jaar Vakwerk, Groen en Mixen Mag.

De werving van Plein C om *Prikkels* in meer provincies te laten landen heeft in 2019 geleid tot verspreiding van de laatste editie in Noord-Brabant door KunstLoc. Het blad is in oplages van 4.500 exemplaren verstuurd naar alle Noord-Hollandse, Utrechtse en Noord-Brabantse basisscholen, cultuuraanbieders en gemeenten. Uit enquêtes blijkt dat het blad wordt gewaardeerd door de scholen. Hoewel niet actief gepromoot is de onlinevariant www.prikkelonline.nl (met onder meer lesideeën) twee keer vaker bezocht dan vorig jaar.

Prikkels 2019

2.4.8 Landelijke kennisdeling

Op landelijk niveau neemt Plein C deel aan diverse overleggen met CmK als belangrijk agendapunt:

- Raad van 12
- Vakgroep-overleg Erfgoededucatie
- Schijf van vijf
- Afdeling primair onderwijs, Rv12
- Kenniskring LKCA
- Communicatiekring Rv12 instellingen
- Landelijk Platform Kenniscentra Cultuureducatie (LKCA)

De kennis en informatie wordt in de communicatie van Plein C weer zoveel mogelijk gedeeld met samenwerkingspartners.

Plein C was medeorganisator van de speciaal onderwijs bijeenkomst Next Stop in samenwerking met het LKCA in april in Ede.

2.5 Relatie school en culturele omgeving

Het leggen van de relatie tussen onderwijs en cultuur is belangrijk; ze moeten elkaar goed kunnen vinden zodat cultuureducatie gevarieerd en met kwaliteit kan worden aangeboden. We zijn goed op weg naar het gestelde einddoel van 250 cultuurpartners die samenwerken met het onderwijs. Jaarlijks neemt het aantal samenwerkingen substantieel toe, van 123 in 2018 naar 230 samenwerkingspartners in 2019. Daarvan werken 138 partners op lokaal niveau samen met de scholen en 92 bovenlokaal/provinciaal. De kruisbestuiving tussen onderwijs en cultuur beide wordt op vele manieren gestimuleerd.

2.5.1 Onderwijsfestival Popcorn

Popcorn is het festival van Plein C waar cultuuraanbieders zich presenteren en waar leerkrachten kennismaken met een breed aanbod van cultuureducatie. 2019 was de eerste editie waarin we cultuuraanbieders vroegen om een marktconforme vergoeding voor stand huur; dit leidde tot iets minder cultuuraanbieders (2017: 62, 2019: 50 aanbieders). Het was desondanks een volle markt met aantrekkelijke randprogrammering met theater- en dansvoorstellingen.

160 leerkrachten hebben zich aangemeld, waarvan er slechts 85 werkelijk zijn gekomen. Er waren diverse redenen voor deze teleurstellende opkomst: studiedagen bij grote schoolbesturen op deze dag en algehele werkdruk. Toch moeten we opnieuw inventariseren welke behoefte er ligt in het onderwijs. Een dergelijk evenement is anders niet rendabel. Het kost relatief veel tijd en geld

wat betreft organisatie en ook cultuuraanbieders zijn teleurgesteld als ze te weinig leerkrachten spreken.

Popcorn 2019 is door bezoekers beoordeeld met een gemiddeld cijfer van 7,6. Men waardeerde de mogelijkheid om met aanbieders in gesprek te gaan. Herziening volgt in 2020.

Popcorn 2019

2.5.2 Cultuur in de klas

Het doel van de website is om het voor scholen gemakkelijk te maken om cultureel aanbod te vinden. Op www.cultuurindeklas.nl stonden in 2019 766 cultuur-educatieve activiteiten van 366 aanbieders. Dat zijn meer aanbieders dan in 2018. In 2019 is de website 1.100 keer bekeken. In 2020 zal onderzocht hoe de bekendheid en het gebruik in aansluiting op de behoefte vergroot kunnen worden.

2.6 CmK communicatie

De communicatiestrategie van Plein C is gericht op het versterken van de impact en het bereik van het CmK programma door zoveel mogelijk betrokkenen goed te informeren, te betrekken, te delen en te inspireren. We onderscheiden interne en externe communicatie.

De interne communicatie is gericht op de lokale projectleiders, gemeenten en Plein C. Doel is dat iedere betrokkene met de juiste procesinformatie de eigen rol goed geïnformeerd kan oppakken. Naast het persoonlijke contact worden diverse middelen ingezet: de CmK digitale nieuwsbrief, een besloten CmK Facebook groep, de CmK website en de jaarlijkse projectleidersdag.

De externe communicatie is gericht op het onderwijs, de cultuuraanbieders en overige relaties. Doelstellingen zijn het vergroten van het draagvlak, de kennis en de betrokkenheid bij CmK. De communicatie zorgt dat er ruimte is voor inspiratie, voor leren van andere spelers en projecten, en draagt bij aan het verder professionaliseren en borgen van CmK. De middelen die we inzetten

zijn onderwijsmagazine Prikkel, websites, sociale media, nieuwsbrieven en evenementen zoals Popcorn.

Elk jaar bereiken we weer meer professionals; de communicatiemiddelen en het bereik in 2019 zijn in bijlage 4 opgenomen.

3. Resultaten en reflectie lokale projecten 2019

De verslagen van alle 16 lokale projecten van CmK Noord-Holland zijn opgenomen in bijlage 2. De projectleiders hebben niet alleen aangegeven wat er is gedaan en wat er is bereikt, maar ook wat aandacht nodig heeft en waar leer- of knelpunten waren. We vatten de evaluaties op deze plek kort samen. De verbeterpunten die uit de evaluaties naar voren komen, worden in 2020 opgepakt.

3.1 Wat gaat goed?

- In vergelijking met andere provincies doet Noord-Holland het goed wat betreft het bereiken van scholen met visietrajecten en ambitie-ontwikkeling. Bij de 16 projecten heerst vooral enthousiasme over CmK.
- Het aantal scholen dat meedoet aan CmK is wederom toegenomen.
- Leerlingen krijgen een interessant en leuk programma, waarbij zij soms zelf op de inhoud kunnen sturen. Leerkrachten krijgen meer zelfvertrouwen in cultuuronderwijs, tegelijk geven veel leerkrachten aan dat ze graag meer willen samenwerken met vakleerkrachten.
- Het aanbod en aantal betrokken cultuurorganisaties groeit, steeds vaker nemen ze deel aan samenwerkingsverbanden.
- De interactie tussen onderwijs en cultuur is verbeterd. De inzet van culturele aanbieders is meer dialoog gestuurd. Scholen zijn duidelijker in hun vraag aan cultuurorganisaties.
- De regionale en lokale aansturing en monitoring is verbeterd; alle projecten hebben als voorwaarde voor deelname nu een functionerende stuurgroep ingericht die bijdraagt aan gezamenlijk draagvlak en goede samenwerking. Binnen elk project is ook een ronde-tafel evaluatiegesprek gehouden.
- Kennisdeling wordt zeer gewaardeerd, evenals de rol van de provinciale ondersteuning daarbij. Alle projecten hebben deelgenomen aan netwerkbijeenkomsten en teamtrainingen.
- Lokale overheden zijn steeds meer betrokken bij CmK en hoewel er vaak beperkt cultuurbeleid is vastgelegd, begint het bewustzijn voor het belang van cultuureducatie te groeien. Het feit dat de gemeente ook zitting heeft in de lokale stuurgroep draagt hier aan bij, men is meer bij het gehele proces betrokken.

3.2 Verbeterpunten

Er zijn ook verbeterpunten en knelpunten ervaren, die soms het behalen van doelen in de weg staan. Een aantal daarvan pakken we op in 2020 en de daarop volgende periode, andere knelpunten liggen buiten onze invloedssfeer:

- Er was veel onrust in het onderwijs in 2019. Veel verloop onder directies en leerkrachten (waaronder ook ICC'ers), lerarentekorten, onderwijsstakingen. De borging bij scholen is

hierdoor een aandachtspunt. Veel scholen zijn te druk met de dagelijkse sores; in een aantal gevallen lukte het nauwelijks om het hoofd boven water te houden. Waar sprake is van een lerarentekort is het zeer lastig om uitvoering te geven aan de CmK-plannen.

- Hoewel de cultuuraanbieders steeds vaker de weg weten te vinden naar CmK-aanbod, is er nog steeds een tekort aan cultuurvakdocenten. Scholen willen heel graag kunstvakdocenten inschakelen om zo ook de leerkrachten in deze tijd wat te ontlasten.
- Ook kan de bekendheid onder culturele aanbieders worden verbeterd. Sommige lokale projecten kijken niet voldoende naar andere aanbieders, zij werken vooral vanuit hun eigen cultuurorganisatie.
- De betrokkenheid van schoolbesturen en koepels is nog beperkt, ze zijn niet altijd goed op de hoogte van het belang van cultuureducatie. Zeker voor formele kwesties zoals het aanstellen van vakdocenten en het stimuleren van borging zijn de besturen essentieel.
- Op inhoud wordt aangegeven dat De Cultuur Loper vanuit Plein C enerzijds erg waardevol is voor het ontwikkelen van visie. Anderzijds duurt het traject vaak langer dan verwacht (ook door tijdgebrek in het onderwijs), waardoor de stap naar de praktijk soms te lang vooruitgeschoven wordt. Het is voor alle betrokkenen belangrijk om dit traject praktisch te herzien. Visie is essentieel maar het stimuleren van de handelingsbekwaamheid is ook noodzakelijk om de borging te bewerkstelligen. Ook zit er overlapping in het visietraject met de ICC-training. Het is belangrijk om hierin meer maatwerk te kunnen leveren, zeker gezien de tijdproblemen van de scholen.

4. Coördinatie, monitoring en evaluatie

4.1 Coördinatie

Als centrale penvoerder van CmK NH heeft Plein C een overkoepelende, coördinerende rol.

Hier wordt op verschillende manieren invulling aangegeven.

Zo werd in 2019 coördinatietijd besteed aan de begeleiding, ondersteuning en advisering van de diverse projecten en gemeenten. Plein C verzorgt de betaling van voorschotten aan de lokale projectleiders, de financiële afrekening en tussentijdse en jaarlijkse verantwoordingen richting FCP en provincie Noord-Holland namens alle lokale projectleiders.

De adviseurs van Plein C hebben ieder een aantal lokale projecten die ze ondersteunen, adviseren en begeleiden. Ze onderhouden nauw contact met de lokale projectleiders en brengen hun expertise in. Tevens zorgen zij dat de provinciale trainingen, netwerkbijeenkomsten en ondersteuning op maat in de lokale projecten bekend zijn en worden benut.

De directie van Plein C onderhoudt de bestuurlijke en ambtelijke relaties met de lokale en provinciale matchingspartners en met het FCP. Vanuit de doelstellingen in de Regeling CmK stelt iedere matchingspartner ook weer eigen prioriteiten en het bewaken van de samenhang, afstemming en coördinatie beschouwt Plein C als haar taak en verantwoordelijkheid. Het samenspel tussen opdrachtgevers, uitvoerders en ondersteuners is essentieel voor de versteviging en het draagvlak van cultuureducatie in Noord-Holland.

De rol van de gemeente en vooral de projectleider is cruciaal voor het succes van het CmK programma. Plein C faciliteert hen zoveel mogelijk in hun rol. Jaarlijks is er minimaal een bijeenkomst voor lokale projectleiders en gemeenten waar kennisdeling centraal staat. Dit jaar waren 29 stakeholders aanwezig.

4.2 Monitoring en evaluatie

CmK NH voert projecten uit op lokaal/regionaal én op provinciaal niveau. De monitoring en evaluatie vindt ook plaats op beide niveaus. Hiertoe zijn stuurgroepen ingericht, waarin alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn.

4.2.1 Lokale stuurgroepen

In elk lokaal project is door Plein C als monitorinstrument een stuurgroep geïnstalleerd. De stuurgroep is samengesteld uit de diverse stakeholders die met CmK verbonden zijn, zowel de lokale projectleider, gemeente, onderwijs, culturele instellingen als ook Plein C. Het doel is om het project te evalueren, te monitoren, bij te stellen en ook om de blik op de toekomst na 2020 te

hebben. In 2019 is in elk project gewerkt met een stuurgroep. In de meeste projecten was de stuurgroep ook de basis voor de ronde tafelgesprekken en tussentijdse monitoring.

4.2.2 Provinciale stuurgroep

De provinciale stuurgroep is in 2019 eenmaal bijeen geweest, in het najaar. Op de agenda stond de voortgang CmK 2. De bijeenkomst in het voorjaar kon vanwege langdurige afwezigheid van de directeur van Plein C door privéomstandigheden, niet doorgaan. De stuurgroep bestaat uit een vertegenwoordiging van lokale projecten, gemeenten, onderwijs en grote steden.

4.2.3 Landelijke monitor

In het eerste helft van 2019 heeft Plein C geparticipeerd in de landelijke cultuureducatie monitor van het Ministerie van OCW, uitgevoerd door FCP.

4.2.4 Monitoring en evaluatie

In 2019 is 4,76 % besteed aan monitoring en evaluatie, in relatie tot de activiteitenlasten. Dit was vorig jaar 6,22 % en in 2018 1,2 %. Hiermee voldoet CmK NH aan het gestelde minimum van 2 %, zoals door het FCP is opgesteld.

5. Financiële verantwoording

5.1 Toelichting begroting versus realisatie 2019

5.1.1 Niet besteed subsidiebudget

Binnen de vierjarige programmasubsidie is door het FCP voor dit verantwoordingsjaar € 716.915 toegewezen aan CmK-NH op basis van de ingediende CmK-meerjarenbegroting 2017-2020. De totale baten waren € 1.683.899,65 en de lasten € 1.654.159,26. Voor 2019 betekent dit een overschot in baten van € 29.740,39 wat doorgeschoven wordt naar het laatste subsidiejaar.

In vergelijking met het overschot in 2017 en 2018 kunnen we stellen dat in dit boekjaar het merendeel van geplande activiteiten gerealiseerd zijn met het verleende subsidiebedrag (overschot in 2017/2018: € 272.289,23; plus € 29.740,39 uit dit boekjaar maakt een totaal doorgeschoven bedrag van € 302.029,64 naar 2020).

Hieronder geven we een toelichting op de verschillen in begroting en realisatie.

5.1.2 Provinciale projecten

Kosten

Binnen de vierjarige programmasubsidie is door het FCP voor boekjaar 2019 € 716.915 toegewezen aan CMK-NH op basis van de ingediende CMK-meerjarenbegroting 2017-2020.

Zoals hierboven reeds genoemd is er een FCP subsidiebedrag van € 302.029,64 is niet besteed in periode 2017 t/m 2019, en wordt doorgeschoven naar 2020. Hiervan valt € 18.297,62 onder de provinciale activiteiten CMK Noord-Holland van Plein C wat meegenomen wordt voor realisatie van provinciale activiteiten in 2020.

De redenen waarom het subsidiebedrag niet volledig is benut in de lokale projecten, zijn verschillend van aard. Trage opstart in het eerste CmK jaar; uitgestelde en niet gerealiseerde activiteiten in 2017 t/m 2019; organisatorische perikelen als ziekte of de wisseling van projectleiders, lerarentekorten, schooldirecties die vertrekken, scholen die fuseren, verklaren dit niet bestede subsidiebedrag.

Provinciale activiteiten Plein C

Binnen een aantal programmaonderdelen zijn verschuivingen zichtbaar ten opzichte van de vierjaren-begroting. Aan *deskundigheidsbevordering cultuuraanbieders* is minder besteed dan begroot maar in vergelijking met 2018 is hier wel een slag geslagen. Dit zien we ook terug in het aantal trainingen aan kunstvakdocenten. In 2018 hebben we geen trainingen kunstvakdocenten gegeven maar in 2019 hebben we duidelijk geogost wat in de jaren ervoor is gezaaid. De post *Organisatiekosten Cultuur Loper* is lager dan de verwachting aan het begin van deze CmK periode. De website is in de lucht en functioneert goed. Een deel van deze kosten is meegenomen in de

post *De Cultuur Loper coaches* waarin ook een belangrijk deel van de organisatie rond De Cultuur Loper plaatsvindt. Deze post valt hoger uit dan begroot maar is te verklaren in relatie tot de post *organisatiekosten DCL*. Het onderdeel *Bevorderen provinciale samenwerking* is door het onderwijsfestival Popcorn in kosten hoger uitgevallen. Daar staan weliswaar ook flinke inkomsten tegenover. We hebben getracht voor dit evenement een zo bescheiden mogelijk subsidiebudget te gebruiken door standhouders in vergelijking tot een eerdere editie, een relatieve hoge standprijs te laten betalen. Door de extra activiteiten voor cultuuraanbieders valt ook het onderdeel *Netwerk cultuuraanbieders* hoger uit dan begroot. Er is een extra editie van De Beweging gerealiseerd (twee bijeenkomsten in plaats van oorspronkelijk jaarlijks een editie). Het onderdeel *Publicaties* valt hoger uit dan de vierjarenbegroting. De uitgaven komen echter ongeveer overeen met die in 2018. In beide jaren zijn drie edities Prikkelers gerealiseerd. Het onderdeel kent echter ook meer inkomsten dan begroot door de samenwerking met Kunst Centraal en KunstLoc. Het onderdeel *Hogescholen* heeft een hogere kostenpost vanwege de gerealiseerde samenwerking met de PABO Haarlem en de ontwikkeling ICC minor in Alkmaar.

Monitoring en evaluatie kent ook een hogere kostenpost dan begroot. De monitoring van de lokale projecten is intensiever dan aan het begin gedacht. Het verschil met vorig boekjaar toen ca. € 16.500,- meer op deze post is uitgegeven, wordt verklaard door de inhuur van een extern onderzoeksbureau ten behoeve van de tussentijdse evaluatie die in 2018 plaatsvond. Met 4,76% besteding aan monitoring en evaluatie, voldoen we dit jaar wederom ruimschoots aan het gestelde minimum van 2% van de activiteitenlasten.

Baten

De Provincie Noord-Holland draagt jaarlijks € 250.000,- matchingsgeld bij aan CmK-NH. Hiervan ontvangt Plein C € 50.000,- conform de subsidiebeschikking bij de definitieve subsidievaststelling, na inlevering van de afrekening en verantwoording 2019 aan de Provincie Noord-Holland (verwachting ontvangst van het bedrag in september 2020).

5.1.3 Overige inkomsten

De *overige inkomsten* ad. € 129.785,15 komen deels uit de lokale projecten en deels vanuit Plein C.

- A. *Overige inkomsten* lokale projecten € 42.384,- bestaat uit:
- € 31.200,- Gooi en Vechtstreek
  - € 6.000,- Project Waterland
  - € 5.184,- Project Amstelland
- B. Plein C heeft binnen *overige inkomsten* in totaal € 87.401,15 gerealiseerd, wat onder te verdelen is in:
- deskundigheidsbevordering cultuuraanbieders € 28.600,-

- deskundigheidsbevordering leerkrachten € 23.250,-
- kennisdeling € 20.626,15
- curriculum (de Cultuur Loper) € 2.125,-

In 2019 zijn *overige inkomsten* voor provinciale CmK activiteiten bij Plein C meer dan verdubbeld ten opzichte van 2018 door veel (extra) trainingen cultuuraanbieders, extra ingelaste ICC-cursussen die in 2019 zijn gestart, onderwijsbeurs Popcorn en een extra editie van expertmeeting De Beweging.

5.2 Uitgangspunten begrotingsmodel

Vanwege het grote aantal projectleiders, ieder met een eigen projectadministratie, is met instemming van het FCP een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten in het CmK-begrotingsmodel gehanteerd:

1. De financiële lasten van de lokale projectleiders worden per lokaal project op totaalniveau verantwoord, uitgesplitst naar personele en materiële kosten. De uitsplitsing naar de zes onderdelen wordt zowel in de begroting als in de verantwoording over 2019 op basis van de volgende percentages gemaakt:

Onderdeel 1: Implementeren curriculum lokale projecten: 26%

Onderdeel 2: Verdiepen curriculum lokale projecten: 5%

Onderdeel 3: Ontwikkelen curriculum lokale projecten: 11%

Onderdeel 4: Deskundigheidsbevordering medewerkers onderwijs lokale projecten: 26 %

Onderdeel 5: Deskundigheidsbevordering cultuuraanbieders lokale projecten: 21 %

Onderdeel 6: Bevorderen samenwerking school en omgeving lokale projecten: 11%

2. De personele kosten van Plein C worden gebaseerd op de interne urenregistratie, waarbij als uurtarief de kostprijs van € 80 wordt gehanteerd. De lokale projecten hebben een eigen uurtarief in de begroting gehanteerd tussen € 50,- en € 80,- waarop de beschikking door FCP heeft plaatsgevonden. Dit uurtarief hebben we ook toegepast in de verantwoording 2019.

Bijlage 1 Lokale projectleiders

Artex- Kunstencentrum	- project gemeente Texel
Triade Den Helder	- projecten gemeente Den Helder en gemeente Schagen
Cool kunst & cultuur	- project gemeente Heerhugowaard
De Blauwe Schuit	- project samenwerkende West-Friese gemeenten
Muziek- en dansschool Heiloo	- project gemeente Heiloo
Toonbeeld	- project gemeente Castricum
Cultuurhuis Heemskerk	- project gemeente Heemskerk
Centrum vd Kunsten Beverwijk	- project gemeente Beverwijk
Stichting KunstForm	- project gemeente Velsen
Stichting LEVel	- project gemeente Velsen
Muziekschool Waterland	- projecten gemeenten Waterland, Wormerland en Beemster
Bibliotheek Waterland	- project gemeenten Edam-Volendam & Zeevang
Cultuurhuis Wherelant	- project gemeente Purmerend
Loket Cultuureducatie Amstelland	- project gemeenten Amstelveen, Ouder-Amstel, Uithoorn, Aalsmeer
Regiokantoor Gooi en Vechtstreek	- project Regio Gooi en Vechtstreek

Bijlage 2 Resultaten en reflectie lokale activiteiten

In deze bijlage worden de resultaten 2019 van de 16 lokale CmK-projecten uitgelicht, waaraan 32 kleine en middelgrote gemeenten meedoen. De lokale projectleiders geven in onderstaande vooral een kwalitatief beeld van de gerealiseerde activiteiten en resultaten op de speerpunten curriculumontwikkeling, deskundigheidbevordering en netwerken & kennisdeling.

Vervolgens evalueren en reflecteren ze en benoemen ze wat in de komende periode extra aandacht nodig heeft. De cijfermatige resultaten, de lijsten met deelnemende scholen en culturele samenwerkingspartners, zijn in separate lijsten opgenomen.

1. Amstelland - Loket Cultuureducatie Amstelland

1.1 Resultaten 2019

1.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Op de deelnemende scholen is door middel van maatwerk gewerkt aan het ontwikkelen van het curriculum van de school. Een viertal scholen heeft hiervoor gewerkt met De Cultuur Loper. Pcb's de Graankorrel en MKC Mio Mondo zijn in 2019 gestart met De Cultuur Loper en obs Michiel de Ruyter heeft het traject in 2019 afgerond.

Bij de andere scholen is ingezet op de borging van de leerlijnen beeldend en muziek en is gewerkt aan de beleidsplannen en de visievorming op cultuuronderwijs.

1.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Onderwijs

De deelnemende scholen hebben binnen hun eigen traject gewerkt aan deskundigheidsbevordering van het team. Hiervoor zijn diverse teamtrainingen en workshops ingezet zoals reflecteren met kinderen en trainingen voor theater, muziek en beeldend. Op Kbs De Cirkel hebben de teamleden les gehad in gitaar, keyboard en djembé.

Cultuur

Voor de vrijwilligers en rondleiders van de culturele en erfgoedinstellingen is een rondleiderstraining georganiseerd. Nadruk lag hier op het begeleiden van kinderen en jongeren, opbouwen van een rondleiding, aansluiten bij de belevingswereld en keuzes maken in wat en hoeveel je vertelt.

1.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Er is in 2019 één netwerkbijeenkomst georganiseerd. Naast 2 gastsprekers is er een speeddate georganiseerd tussen de scholen en de culturele instellingen. Door middel van stellingen gingen zij met elkaar in gesprek.

De tweede netwerkbijeenkomst, die gepland was op 6 november, is vanwege de landelijke onderwijsstaking verplaatst naar januari 2020.

De directeurs van de CmK-scholen hebben in hun netwerken en de overleggen met besturen CmK en cultuureducatie op de agenda gezet en hun collega-directeurs meegenomen in hun ervaringen.

1.2 Evaluatie/reflectie

1.2.1 Wat ging goed?

De maatwerktrajecten op de scholen liepen goed. De stappen in De Cultuur Loper waren helder en konden uitgevoerd worden. Ook de trainingen op de scholen ten behoeve van de deskundigheidsbevordering verliepen goed.

De culturele omgeving in Amstelland is uitgebreid in kaart gebracht en via de website zichtbaar voor de scholen. Scholen hebben hierdoor de mogelijkheid om nog meer gebruik te maken van hun culturele omgeving.

1.2.2 Stuurgroep

Stuurgroep Amstelland is uitgebreid met nieuwe schooldirecteuren zodat alle grote besturen nu zitting hebben in de stuurgroep. De stuurgroep komt regelmatig bijeen en denkt mee over veel verschillende onderwerpen.

1.2.3 Wat vraagt aandacht in de komende periode?

Er waren gedurende het jaar vele wisselingen binnen de scholen wat betreft directie en ICC'ers. Dit heeft ervoor gezorgd dat sommige projecten even stil kwamen te liggen en er weer opnieuw met een school gekeken moest worden naar de visie en het traject.

Ook merken we een verschuiving in de vraag van de scholen. Waar eerst de nadruk lag op deskundigheidsbevordering van het team op het gebied van de verschillende disciplines, komt er nu steeds meer de vraag naar een combinatie met vakdocenten voor de klas om de werkdruk voor de leerkrachten te verlichten.

2. Beverwijk- ABC Cultuur – Centrum voor de Kunsten Beverwijk

2.1 Resultaten 2019

2.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Het afgelopen jaar was zeer turbulent op dit gebied; oorzaak waren de omstandigheden van de scholen zelf.

Sbo De Zeearend heeft de afgelopen jaren in een traject gezeten van de samenvoeging van een sbo en sbo met twee verschillende schoolbesturen tot een integraal kindcentrum onder één schoolbestuur. Deze fusie is 1 januari 2020 afgerond. We hebben in deze CmK-periode inmiddels met vier verschillende (interim)directeuren te maken gehad, in 2018 twee verschillende. Onze aandacht is vooral uitgegaan naar het realiseren van continuïteit. Dat is tot nu toe goed gelukt. Alle directies zien de meerwaarde van cultuureducatie voor hun speciale doelgroep. Hoewel de fusie inmiddels geëffectueerd is, is de school nog steeds op zoek naar een algemene onderwijsvisie. Wij proberen daar voor cultuureducatie input te leveren.

De leerkrachten op obs De Sterrekijker ervaren een zeer hoge werkdruk door personeelstekort en de druk om als excellente school te moeten blijven presteren. Om cultuureducatie op de school te behouden is co-teaching door de leerkrachten sinds dit schooljaar facultatief. Ook op deze school hebben wij in verband met pensionering met een directiewisseling te maken.

Bovendien hebben alle scholen van OPO IJmond de opdracht dit voorjaar met een nieuw schoolplan te komen. De nieuwe schoolplannen moeten drie elementen bevatten: 1. Kwalificatie; 2. Burgerschapsvorming; 3. Persoonsvorming. De clusterdirecteur ziet grote mogelijkheden voor cultuureducatie binnen persoonsvorming. Dit moet in 2020 nog naar schoolniveau vertaald worden.

2.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Cultuur

In 2018 hebben we voor vakdocenten twee inspiratiemiddagen georganiseerd. De thema's die besproken zijn waren co-teaching en reflectie-instrumenten. Daarnaast heeft onze coördinator regelmatig 1-op-1 contact met de vakdocenten over de inhoud van de lessen.

Onderwijs

De deskundigheidsbevordering voor groepsleerkrachten bestond uit korte startfilmpjes aan het begin van het schooljaar waarin groepsleerkrachten zijn herinnerd aan doel en opzet, micromeetings aan het eind van iedere lesdag door vakdocent ter voorbereiding op de voorbereidings- en herhaalles door groepsleerkracht.

2.1.3 Kennisdeling en netwerk

De kennisdeling vindt op verschillende manieren plaats.

In 2019 heeft een gezamenlijk ICC-overleg plaatsgevonden waarbij vanuit culturele partners (theater, bibliotheek en museum) en ABC Cultuur een update is gegeven over hun programma's voor het onderwijs en landelijke ontwikkelingen op het gebied van CmK en Curriculum.nu zijn besproken.

Voor de onderlinge uitwisseling van wat er op de scholen gebeurt maken we gebruik van onze facebookpagina. Hier posten we gemiddeld een keer per week wat er op de scholen gebeurt. Via onze facebookpagina bereiken we leerkrachten, ouders en vakdocenten. Verder hangt er in iedere groep een leerlijn waar na iedere les een 'relikwie' uit het leerproces wordt vastgelegd. Zo weten duo-leerkrachten van elkaar waar ze mee bezig zijn en laten we aan ouders zien wat er in de klas gebeurt. Tevens dienen de leerlijnen om onderling op de scholen uit te kunnen wisselen.

Sinds het einde van 2018 versturen we per schooljaar 5 inspiratiebrieven naar de alle groepsleerkrachten en vakdocenten. In deze inspiratiebrieven delen we leuke en goed uitvoerbare lesideeën rondom grote jaarthema's zoals sinterklaas, kerst, seizoenen, feestdagen enzovoort. Op dit moment richten we de inspiratiebrieven nog voornamelijk op muziek maar de ambitie is om dit ook uit te breiden naar andere disciplines. De inspiratiebrieven worden ook gedeeld op onze facebookpagina en op de website van ABC Cultuur.

2.2 Evaluatie/reflectie

2.2.1 Wat ging goed?

Er zijn veel zinvolle resultaten behaald. Het Centrum voor de Kunsten Beverwijk is in 2018 werkzaam geweest op negen van de dertien basisscholen in Beverwijk en vier in Heemskerk, waarvan drie scholen twee verschillende programma's volgden. Dit betrof acht scholen volgens de regeling Muziekimpuls, een school volgens de regeling erfgoeieducatie, drie scholen volgens de regeling mediakunsteducatie, een school vanuit werkdruk gelden en drie CmK scholen.

Eind schooljaar 2018-2019 waren op de CmK scholen voor het eerst alle zestien modules in een tijdsperiode van twee schooljaren achter elkaar gerealiseerd. Dit is volgens planning verlopen. In school 2018-2020 zijn beide scholen aan hun tweede ronde begonnen. Op de Sterrekijker is een aanpassing gemaakt in de opzet van co-teaching.

Voor alle scholen is blijvende financiering van cultuureducatie een uitdaging. Een aantal directeuren heeft ons begin 2018 gezamenlijk verzocht hen hierbij te ondersteunen. In 2018 zijn we de campagne 'Je maakt het in de IJmond' gestart richting de private sector met een netwerkavond in het Kennemer Theater. De belangstelling vanuit het bedrijfsleven was nog te klein. De campagne wordt in 2020 voortgezet. Naast een filmpje is een brochure in de maak en vindt in mei het eerste Cultuurfestival voor het onderwijs plaats. Doel is het draagvlak voor

cultuureducatie te vergroten door de deuren wagenwijd op te zetten richting ouders en andere stakeholders. Er is ook een fondsaanvraag richting andere landelijke fondsen in voorbereiding.

2.2.2 De lokale stuurgroep

De stuurgroep is in 2018 drie keer bij elkaar geweest. De onderwerpen die zijn besproken zijn breder dan CmK alleen en behelsen cultuureducatie in de brede zin. Naast het bespreken van de voortgang CmK is ook de voortgang besproken op de muziekimpuls-scholen, het erfgoedproject samen met Museum Kennemerland en het mediakunsteducatieproject samen met Cultuurhuis Heemskerk. Er is informatie gedeeld met betrekking tot cultuureducatie vanuit LEA, MRA, Meer Muziek in de Klas, Curriculum.nu, nieuwe regionale cultuurvisie. Er is gesproken over de mogelijkheden van de combinatiefunctie cultuur die sinds 2018 ook in Beverwijk is geïntroduceerd. Er is informatie opgehaald bij schoolbesturen over het dilemma verankering cultuureducatie met betrekking tot financiering. Voorzichtige conclusie is dat verankering vrijwel onmogelijk is zolang de financiering uit het variabele deel van de begroting van scholen moet komen.

De stuurgroep bestaat uit:

- Natalia Blok, beleidsambtenaar cultuur gemeente Beverwijk
- Marian Veenman, clusterdirecteur OPO IJmond
- Jaap Velslerboer, beeldend kunstenaar (o.a. Beeldenpark Een Zee van Staal)
- Judith Vossen, Plein C
- Ninya de Wever, coordinator ABC Cultuur
- Debora Vollebregt, directeur Centrum voor de Kunsten Beverwijk

2.2.3 Wat ging minder goed?

Co-teaching dreigt een beladen onderwerp te worden, omdat het iets tegenstrijdigs heeft. Aan de ene kant vinden groepsleerkrachten en directies dat ze zelf cultuureducatie moeten kunnen geven en omarmen het principe. De motivatie daartoe is vaak tweeledig: een deel van de leerkrachten vindt dat het een van de competenties van de leerkracht moeten zijn, een ander deel wil de school beschermen tegen de hoge kosten van een vakdocent en neemt zich voor het zo goed en kwaad als het kan zelf op te pakken. Aan de andere kant leggen leerkrachten vanuit hun passie en verantwoordelijkheidsgevoel richting de kinderen de lat voor zichzelf en anderen zo hoog dat het verlamdend werkt. Ze zijn nooit tevreden en zien er daarom als een berg tegenop. Tijdens CmK 1 en het begin van CmK 2 konden we deze gebruikelijke onrust tijdens startbijeenkomsten, micromeedings, trainingen, evaluaties en (in)formele gesprekjes tussendoor goed omzetten in een positieve houding.

Met de toegenomen werkdruk, lerarentekort en de interne veranderingen op de scholen zoals boven beschreven wordt dat voor ons als buitenstaander steeds moeilijker. Dit betekent dat we

dit schooljaar concessies hebben moeten doen in het lesprogramma zoals het laten vervallen van de co-teaching door groepsleerkrachten op de Sterrekijker en de inperking van extra activiteiten buiten de school op de Zeearend. We proberen deze concessies te compenseren door verhoging van de kwaliteit binnen de lessen van de vakdocent. We sturen en monitoren de didactische kwaliteiten van de vakdocenten door regelmatig te overleggen. Verder wordt iedere keer de inhoud en werkvormen van de lessen kritisch bekeken en waar nodig geschrapt, vervangen en aangevuld.

3. Castricum – Leerkracht aan Zet – Centrum Toonbeeld

3.1 Resultaten 2019

Onze speerpunten voor de hele periode zijn:

- deskundigheidsbevordering cultuuronderwijs voor schoolteams en kunstvakdocenten
- versterken samenwerking van leerkrachten met kunstdocenten
- onderlinge uitwisseling expertise van scholen, Toonbeeld en andere aanbieders cultuuronderwijs
- versterken organisatie cultuuronderwijs op school
- vanuit ambitie en praktijk beleid vastleggen in werkdocumenten

In 2019 hebben we het onderstaande ondernomen.

3.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Er zijn drie De Cultuur Loper (DCL) trajecten afgerond. Deze werden door de teams en directieleden wisselend gewaardeerd. Ondanks deze waardering, is onze ervaring dat we op twee van de drie scholen tot een betere samenwerking zijn gekomen. (zie verderop)

Toonbeeld heeft de scholen die niet meer in aanmerking kwamen voor een DCL-traject, een eigen cultuureducatie-traject op maat aangeboden. Dit loopt nog door in 2020 en we willen daar in een volgende periode zeker mee doorgaan.

Daarnaast zijn we in 2019 nog heel voortvarend een DCL-traject begonnen. Een school die al eerder had willen beginnen, maar in zwaar weer was met allerlei wisselingen. Dat leek bedwongen, maar tussen het ambitiegesprek en de teambijeenkomst was er alweer sprake van een terugtrekend directielid. Nu hebben we hoop, want de ICC'er staat stevig in haar schoenen (dankzij de opleiding als Cultuurbegeleider, maar ook omdat ze er niet meer alleen voor staat)

3.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Binnen Toonbeeld hebben we de indoor scholingsbijeenkomsten uit 2018 voor onze eigen vakdocenten voortgezet. Deze scholing wordt enthousiast ontvangen en bestendigt onze visie ook binnenshuis. Hiermee willen we zeker doorgaan. Docenten leren de taal van het onderwijs spreken, ze zijn op de hoogte van ontwikkelingen rondom stimulering van creativiteit en 21st century skills en leren werken met de uitkomsten van de beleidstrajecten zoals DCL en het traject op maat.

3.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Om tegemoet te komen aan de behoefte van de school om onze activiteiten op de scholen te borgen zijn we gestart met het opstellen van een digitale omgeving waar de uitgevoerde projecten worden vastgelegd. De scholen waar ze zijn uitgevoerd kunnen daarop teruggrijpen.

Scholen die op zoek zijn naar informatie over mogelijkheden krijgen inzicht in wat we als Toonbeeld te bieden hebben.

Deze digitale omgeving wordt in 2020 opengesteld voor de scholen waarmee we samenwerken.

In 2017 constateerden we al dat we een stevig netwerk hebben met de stuurgroep (3x per jaar) en bijeenkomsten van ICC'ers (4x per jaar). Door de regelmatige contacten weten we elkaar beter te vinden en is de afstemming en samenwerking vanzelfsprekender geworden. We zijn beter op de hoogte van elkaars mogelijkheden en wensen en bouwen voort op eerdere activiteiten waardoor de continuïteit beter gewaarborgd is. Gezien de toenemende werkdruk in het onderwijs is deze frequentie niet meer haalbaar. ICC'ers komen nog drie keer per jaar bij elkaar, de stuurgroep is teruggebracht tot 2 keer.

3.2 Evaluatie/reflectie

3.2.1 Wat ging goed?

De CmK-activiteiten en andere schoolprojecten grijpen steeds beter in elkaar en de samenwerking van Toonbeeld met een groeiend aantal scholen is steeds beter geworden.

Dit blijkt uit:

- Schoolteams kunnen scherper hun vraag formuleren over wat zij willen van Toonbeeld en wat hun wensen zijn voor de deskundigheidsbevordering van het team
- Onze vakdocenten voelen zich beter bekwaam om het gesprek met leerkrachten aan te gaan. Dit heeft de indoor scholing bewerkstelligd.
- Onderling weten alle deelnemende partijen beter wat we aan elkaar kunnen hebben
- Het ICC-netwerk werkt als een katalysator door ervaringen en inspiratie te delen
- Weten hoe je het best met scholen kunt samenwerken breidt zich als een inktvlek uit over de andere scholen, onze vakdocenten en binnen heel Toonbeeld.

3.2.2 Stuurgroep

We merken op meerdere fronten een vooruitziende blik. In de stuurgroep gaat het over *hoe borgen we wat we tot nu toe bereikt hebben* en *what if er geen CmK 3 komt*. Al wordt door de deelnemende directieleden getwijfeld aan het nut van de stuurgroep, wij als Toonbeeld hebben ervaren dat deelname van een van de beleidsmedewerkers van de gemeente Castricum heeft geleid tot grotere betrokkenheid van de gemeente. Voor het eerst waren zij zelfs op de presentatie van de nieuwe richtlijnen voor CmK 3 aanwezig.

In een volgend traject willen we zoeken naar een breder platform om af te stemmen en weerklank te vinden. De stuurgroep was samengesteld vanuit het idee dat iedere koepel in het onderwijsveld was vertegenwoordigd en dat vandaaruit onze activiteiten naar het hele onderwijsveld zou worden doorgegeven. Dat blijkt niet meer zo te werken. We hebben daarom een aanvraag lopen bij het AGLOB (een Gemeentelijk overleg met alle directeuren van basisscholen), zodat we alle directieleden direct kunnen bereiken.

We hopen op die manier ook de plannen voor de volgende subsidieperiode te kunnen presenteren en de behoefte te peilen die er in het onderwijsveld leven. Wel is deelname door de gemeente van groot belang; vergroot hun betrokkenheid bij onze activiteiten.

3.2.3 Wat ging minder makkelijk?

Een aantal kritische opmerkingen over De Cultuur Loper lijkt op zijn plaats. Zoals we in een vorige verantwoording ook al stelden merken we dat De Cultuur Loper als traject de samenwerking tussen Toonbeeld en de scholen kan bestendigen. Ondanks onze twijfel over de noodzaak van coaches van Plein C zien we nu de voordelen van een objectieve begeleiding en de projectleider CmK als intermediair. Nu er drie trajecten zijn afgerond zien we dat nog steeds als positief. We hebben veel van elkaar geleerd en zijn als Toonbeeld en de scholen naar elkaar toe gegroeid.

Wel hebben we nog twee kritische opmerkingen bij het DCL-traject:

- Het risico bestaat dat scholen DCL gebruiken als afvinklijst van wat al goed gaat om vervolgens weer *back to usual* te gaan
- De gemiddelde leerkracht weet niet hoe zij invulling geeft aan de lijst gedragsindicatoren die in het DCL-traject naar voren komen. De theorie staat hier ver van de praktijk.

4. Den Helder – Triade

4.1 Resultaten 2019

4.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Het creatief proces op de scholen

Vanaf CmK 2 heeft het project Cultuurpartners een begin gemaakt met het werken met het Creatief Proces op de scholen. De werkkaart 'Creatief Proces' begint op de scholen nu enigszins ingeburgerd te raken. Bedoeling is dat we de leerkrachten een hulpmiddel en denkrichting bieden bij het vormgeven van hun lessen. We merken dat ook de leerlingkaart daarbij een enorme hulp is. Het is jammer dat nog niet alle kunstdocenten een dergelijke leerlingkaart hebben ontwikkeld, we blijven dat wel stimuleren.

Visie van de school

Het is nog steeds zo dat de visie van de school bepalend is voor het werkelijk kunnen implementeren van het werken met het creatief proces. Wat dat betreft zijn er in ons scholenbestand wel vorderingen te melden. Een school waarbij het steeds moeizaam is gelopen heeft bijvoorbeeld een nieuwe thematische methode aangeschaft. Opeens viel het werken met het creatief proces daar in goede aarde en zagen de leerkrachten de enorme meerwaarde die ontstond in de lessen dans die aan een thema werden gekoppeld. Deze school heeft aangegeven zelfstandig met dans bij een nieuw thema te gaan werken. Bij een andere school heeft het werken met De Cultuur Loper een goede invloed gehad op het project.

De Cultuur Loper

In 2019 zijn twee scholen met De Cultuur Loper aan de slag gegaan.

Op een school (zie boven) heeft dat goed uitgedaan. De directeur en ICC'er waren een goed koppel en hebben consequent met het team aan deze visieontwikkeling gewerkt.

Op de andere school is het werken met De Cultuur Loper verwaterd. In eerste instantie was er geen ICC'er, de directie deed alles alleen, wat niet goed werkte. Op het moment dat er weer een ICC'er was, was de school bezig om een Integraal Kindcentrum op te zetten, waar veel tijd naartoe ging. Besloten is toen om De Cultuur Loper *on hold* te zetten.

4.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Onderwijs

Binnen het model van Cultuurpartners is er veel ruimte voor de school om aan deskundigheidsbevordering te doen. Elke nieuwe periode wordt wel begonnen met een workshop voor de leerkrachten door de vakdocent. Op klassenniveau wordt gewerkt met co-teaching. Kunstdocent en leerkracht geven de lessen aan de kinderen samen vorm. Binnen het werken met het creatief proces betekent dat een meer coachende houding van de leerkracht en kunstdocent. Al doende wordt deze houding opgepikt en in de loop van de tijd door leerkrachten eigen gemaakt.

Tijdens de eindevaluaties op de scholen wordt alles nog eens samengevat. Wat is er gebeurd in de klas? Wat ga je er van meenemen? Waar heb je nog hulp bij nodig in dat geval?

Vakdocenten

In het nieuwe schooljaar zijn vier nieuwe kunstdocenten aan het team toegevoegd: twee voor muziek, een voor beeldend en een voor media. Het team bestaat nu uit zeven kunstdocenten. Deze nieuwe docenten vragen extra aandacht aangezien onze werkwijze nieuw voor hen is. Hier wordt op de interne studieochtenden voor de kunstdocenten aandacht aan besteed.

Onderwerpen die daarbij aan de orde zijn geweest:

- Inbreng werkkaart competenties en gedragsindicatoren
- Vakvaardigheden: hoe ga je daarmee om naast het creatief proces?
- Wat is de essentie van het creatief proces?
- Hoe coach je leerkrachten?
- Uitwisseling van ervaringen in de scholen

4.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Het ICC-overleg is in 2019 wat moeizaam op gang gekomen. Veel ICC'ers hebben de eerste vergadering op het laatste moment afgezegd. Zij die er wel waren, waren blij dat ze elkaar konden spreken en ervaringen uitwisselen. Overigens zijn er veel mails binnengekomen van afzeggers die er de volgende keer beslist bij willen zijn.

4.2 Evaluatie/reflectie

4.2.1 Wat ging goed?

Steeds meer scholen zien de waarde van deze manier van werken in en beginnen die voorzichtig te omarmen. Tegelijkertijd is er op scholen soms zoveel aan de hand (veel zieken, vervangers, directie of team wisselingen en dergelijke) dat dit proces op scholen kwetsbaar blijft. Het ene jaar kan een schoolteam heel enthousiast zijn en zien we dat een school een stap gemaakt heeft in het proces. Het andere jaar blijkt door veel nieuwe teamleden en/of een nieuwe directie het 'geheugen' uit het team te zijn verdwenen en moeten we alle zeilen bijzetten om de uitgangspunten van het project weer duidelijk te maken.

4.2.2 Stuurgroep

Het grote voordeel van de stuurgroep is dat ook de gemeente hierbij aanschuift. Zo blijft die op een natuurlijke manier betrokken bij het project. De deelnemende scholen zijn erg enthousiast over het project. Een aantal scholen is echt gegroeid door dit project en juist zij zien de waarde van de stuurgroep. Hierdoor ontstaat overigens ook wel eens een vertekend beeld. Niet alle scholen hebben zich immers in dezelfde mate ontwikkeld.

4.2.3 Wat ging minder makkelijk?

Voor de kunstdocenten is het werken op de scholen soms een feest (als scholen zich geheel met de uitgangspunten kunnen verenigen) en soms ook moeizaam. Op momenten dat leerkrachten zich niet aan afspraken houden en dergelijke, wordt vanuit de projectleiding wel ingegrepen. Er

wordt dan met de school overlegd hoe dit te verbeteren is, maar soms zijn de scholen of leerkrachten zo overvraagd dat het lastig is om aan de uitgangspunten van het project te voldoen. Toch blijven we in dat laatste geval de school wel hieraan herinneren. Soms worden projecten daarom ook uitgesteld of doet een school een jaar niet mee omdat ze bijvoorbeeld door de inspectie als zwakke school zijn bestempeld. Overigens zijn er in ons bestand ook scholen die juist daarom zijn aangehaakt bij dit project.

5. Edam-Volendam-Zeevang – Bibliotheek Waterland

5.1 Resultaten 2019

5.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Visievorming

Net als aan het CmK-traject, ligt ook aan het Muziekimpuls-traject visievorming ten grondslag. Hierin begeleidt CmK Edam-Volendam de scholen bij het nadenken over een doorgaande leerlijn muziek op school. In het schoolplan nemen we deze visie op. Uit het Raamleerplan, dat ontwikkeld is door Mocca en de Amsterdamse muziekinstellingen, destilleren we doelstellingen voor muziekonderwijs in de groepen 1 t/m 8.

Daarnaast werken drie scholen aan hun visieontwikkeling voor cultuureducatie, door inzet van De Cultuur Loper. Dat zijn obs De Koningsspil in Oosthuizen en obs De Piramide en Oecumenische basisschool De Trimaran in Edam.

Doorgaande leerlijnen

Door te kiezen voor een ontwikkeling van een doorgaande leerlijn muziek voor de gr 1-8, krijgen alle groepen structureel én in een opbouwende lijn muzikales en komen alle muzikale domeinen en genres aan bod. Van pop- en elektronische muziek tot wereldmuziek, jazz en klassiek. Daardoor ontwikkelen leerlingen een brede muziekkennis en een eigen muzieksmaak. De doorlopende leerlijn muziek biedt houvast: de leerkracht weet wat er voor het vak muziek jaarlijks verwacht wordt én het is duidelijk wat de leerlingen in eerdere jaren hebben geleerd, zodat daar makkelijker op kan worden ingespeeld.

Denktank cultuureducatie

We versterken de projectstructuur van CmK door bijeenkomsten van de Denktank Cultuureducatie te organiseren. In de Denktank zitten ambtenaar Cultuur van de gemeente, Plein C, projectleider CmK en directeuren van de basisscholen. Het doel is de samenwerking en onderlinge communicatie te bevorderen. De Denktank heeft zich vooral gericht op het ontwikkelen van het Model Jonge Meesters - talentontwikkeling bij kinderen.

5.1.2 Stuurgroep

We versterken de werkwijze van de stuurgroep CmK door taken beter af te bakenen en rollen vast te leggen. Leden van de stuurgroep zijn ook aanwezig bij het directeuren overleg 'Samen beter' (2x per jaar) van basisscholen, geïnitieerd door de gemeente. Tijdens dit overleg worden de aanwezigen op de hoogte gebracht van de mogelijkheden van de regeling CmK en de voortgang van De Cultuur Loper op de deelnemende scholen.

5.1.3 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Op het gebied van deskundigheidsbevordering is binnen CmK in 2019 het volgende ondernomen:

- Bestaande aanbod van cursussen en trainingen van cultuuraanbieders is in kaart gebracht.
- Op basis van uitkomsten van De Cultuur Loper van deelnemende scholen, wordt onderzocht welke trainingen ontwikkeld zouden moeten worden of hoe bestaande trainingen beter kunnen aansluiten bij de behoefte van de scholen. Er is vooral behoefte aan trainingen op gebied van procesgericht en vakoverstijgend werken en muziek. Op dit moment zijn we concreet op zoek naar aanbieders die deze trainingen kunnen verzorgen.
- Twee bijeenkomsten voor cultuuraanbieders zijn georganiseerd om hen te informeren over huidige lesmethoden en ontwikkelingen in het primair onderwijs.
- Vakdocenten erfgoedorganisaties en leerkrachten van basisscholen zijn met een bus gezamenlijk naar het onderwijsfestival Popcorn van Plein C geweest in Haarlem en hebben daar kennis gemaakt met het aanbod van andere organisaties en met elkaar. Onderweg in de bus hebben organisaties zich door middel van een pitch al gepresenteerd aan de scholen.
- Twee leerkrachten van de Koningsspil nemen deel aan de ICC-training van Plein C.
- Binnen CmK staan borging en deskundigheidsbevordering centraal. Zo werkt Muziekschool Waterland aan leerlijnen, waarbij er ook een duidelijke rol voor de groepsleerkracht is weggelegd. De vakdocent geeft les, maar coacht en begeleidt ook de groepsleerkrachten. Daarin zijn de doelstellingen voor elke school anders. Zo zijn er scholen die ervoor kiezen uiteindelijk het muziekonderwijs zelf vorm te geven en zijn er scholen, waarbij er een afwisseling vakdocent-groepsleerkracht gewenst is.

5.1.4 Kennisdeling en netwerkvorming

Op het gebied van kennisdeling en netwerkvorming is binnen CmK in 2019 het volgende ondernomen:

- Nieuwe cultuuraanbieders (erfgoedorganisaties) zijn benaderd en betrokken bij CmK en hun aanbod in kaart gebracht. Vervolgens het totale aanbod op elkaar afgestemd.
- De bestaande digitale omgeving *Samen leren – Cultuureducatie in Purmerend* is toegankelijk gemaakt voor gemeente Edam-Volendam en heet nu *Samen leren – Cultuureducatie in de regio Waterland*. Cultuuraanbieders kunnen op deze site hun culturaanbod plaatsen en scholen vinden hier een overzicht van de mogelijke lessen van cultuuraanbieders. Scholen kunnen zich hier oriënteren, krijgen een goed beeld van het aanbod en kunnen eenvoudig contact opnemen met aanbieders.
- In samenwerking met alle plaatselijke cultuurorganisaties is een overzichtelijk folder ontwikkeld voor het basisonderwijs met daarin het complete overzicht van het culturaanbod van professionele en vrijwilligersorganisaties.

- De projectleider CmK is aanwezig bij bestaand overleg van erfgoedorganisaties in de gemeente om hen op de hoogte te houden van ontwikkelingen in het onderwijs, te onderzoeken waar de regeling CmK mogelijkheden biedt en om aanbod af te stemmen.

5.2 Evaluatie/reflectie

5.2.1 Wat ging goed?

- De communicatie tussen de betrokken partijen is veel beter, scholen zijn beter op de hoogte van het aanbod van culturele organisatie en partijen weten elkaar te vinden. In de lokale stuurgroep zijn zowel schooldirecteuren als de professionele cultuuraanbieders vertegenwoordigd, waardoor afstemming makkelijk is.
- De deskundigheid van met name de kleine erfgoedorganisatie (musea) die veel met vrijwilligers werken, is verhoogd.
- Het totale aanbod van de culturele organisaties is vindbaar in de folder en op de website.
- Scholen vinden op de website per discipline het aanbod van organisaties en kunnen daar ook direct bruikbare lessen vinden, met eventueel de naam van een vakdocent.
- Scholen die deelnemen aan De Cultuur Loper hebben samen met het hele team een visie ontwikkeld op cultuureducatie (*wat moet een leerling aan het eind van groep 8 kennen en kunnen?*). Afhankelijk van de fase waarin ze zitten wordt deze visie geïmplementeerd in de school.

5.2.2 Stuurgroep

De stuurgroep is gestart in 2018 en komt 2 x per jaar bij elkaar. Binnen de gemeente speelt veel op het gebied van Cultuur en Onderwijs; er zijn veel overleggen en werkgroepen. Betrokkenen raakten soms het overzicht kwijt ondanks de pogingen van met name de ambtenaren om dit juist te voorkomen.

Er zijn negen basisscholen in Volendam, die allen onder het bestuur Stichting Katholiek Onderwijs Volendam vallen. Dit bestuur heeft voor de scholen één opgeleide cultuurcoördinator aangesteld die voor alle scholen een cultuuractiviteitenplan maakt. De scholen zijn hierover in principe tevreden, zij worden ontzorgd en zijn tevreden over het programma. Onze pogingen om deze scholen, via het bestuur of rechtstreeks via schooldirecteuren, te interesseren voor de regeling CmK, hetzij via activiteiten, trainingen of De Cultuur Loper, stranden tot nu toe hierop.

5.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

- Het is wenselijk het hele proces van De Cultuur Loper binnen een jaar af te ronden. Dat is bij onze drie scholen niet gebeurd. Hierdoor gaat tijd verloren. Omdat schoolteams wisselen en leerkrachten het druk hebben, ging teveel tijd zitten in herhalen en terugpakken van informatie.
- Het is niet gelukt een externe adviseur bij het project te betrekken.
- Het was de bedoeling om voort te bouwen op de opbrengsten uit de eerste CmK periode (Focus op taal en Muziek). De lessen uit de eerste periode worden alleen

nog gebruikt op de vier scholen die toen meededen. Alleen incidenteel worden de lessen op andere scholen gebruikt. Dit betekent dat we niet tot een doorgaande leerlijn op het gebied van literatuur/leesplezier zijn gekomen.

- De vraag van het onderwijs gaat in het kader van werkdrukverlichting primair uit naar een vakdocent in de groep. Liefst op het gebied van drama, beeldend of muziek. De Impulsregeling Muziek beantwoordde in dat opzicht bijvoorbeeld veel meer aan de directe vraag van de scholen. Uiteraard realiseren alle betrokkenen zich dat deskundigheidsbevordering, borging en visie belangrijke onderwerpen zijn, maar de dagelijkse praktijk van veel basisscholen is anders.

6. Regio Gooi en Vechtstreek- Kantoor Regio Gooi en Vechtstreek

6.1 Resultaten 2019

6.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

- De Cultuur Loper (DCL): er zijn negen scholen die een DCL-traject volgen. Het DCL-traject met de Huizense Ichtusscholen heeft in verband met personele wijzigingen bij de scholen vertraging opgelopen. In het najaar van 2019 is De Kamperfoelieschool als laatste school gestart met het DCL-traject.
- Met de gemeente Hilversum is de pilot co-creatie gestart. Hiermee willen we gezamenlijk de volgende doelen bereiken:
  1. Steviger aanbod en bereik onder alle leerlingen van het primair onderwijs realiseren, onder anderen door de ontwikkeling en verankering van doorgaande leerlijnen
  2. Een (extra) impuls geven aan de samenwerking tussen culturele instellingen en het primair onderwijs
  3. Meer stabiliteit binnen het huidige cultuur-educatieve aanbod realiseren

6.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

- In 2019 zijn twee ICC-cursussen aangeboden en zijn weer nieuwe ICC'ers opgeleid.
- Er doen 19 unieke scholen mee aan deskundigheidsbevordering (of hebben dit gedaan). Een aantal trajecten dat eind 2019 nog in de pijplijn zal, zal in 2020 afgerond worden. Een aantal scholen heeft in meerdere schooljaren een traject voor deskundigheidsbevordering gevolgd. Deze scholen voldoen hiermee aan een belangrijk doel van CmK, namelijk structureel op een school cultuureducatie in het programma opnemen.
- Naast het traject van deskundigheidsbevordering was het voor scholen ook mogelijk om naar aanleiding van de werkconferentie een samenwerkingsplan met een cultuuraanbieder aan te gaan. Dit heeft geleid tot 15 samenwerkingsplannen die uitgevoerd zijn. Voor een aantal scholen betekende dit een eerste kennismaking met samenwerking binnen CmK. Bij een aantal scholen is een deskundigheidsbevorderingstraject voortgekomen uit het samenwerkingsplan dat naar aanleiding van de werkconferentie was uitgevoerd.
- Uitgangspunt van de ontmoetingen tussen scholen en cultuuraanbieders bij de werkconferentie en de uitwerking van samenwerkingsplan en/of deskundigheidsbevordering, is dialoog gestuurd werken. Tijdens trainingen voor cultuuraanbieders, Voor de klas in het basisonderwijs en Leerkrachten trainen en coachen van Plein C, is dit ook een belangrijk thema.
- Alle trajecten deskundigheidsbevordering en samenwerkingsplan worden afgerond met een evaluatie waarbij zowel school als cultuuraanbieder en de CmK-coördinator aanwezig zijn.
- Voor vakdocenten/cultuuraanbieders zijn verschillende trainingen en bijeenkomsten georganiseerd: inspiratieworkshop VTS bij Huizer Museum, training Voor de klas in het basisonderwijs, training Leerkrachten trainen en coachen, cursus VTS bij Singer Laren.

6.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

In het voor- en najaar is een ICC-netwerkbijeenkomst georganiseerd. De bijeenkomst is van en voor ICC'ers. Belangrijk element is het uitwisselen van kennis en ervaring, maar het draagt ook bij aan deskundigheidsbevordering.

Ontmoeting en kennisdeling tussen scholen en cultuuraanbieders vond plaats tijdens de werkconferentie, les-lab tijdens het kennisatelier, de speeddates tijdens de ICC-cursussen, inspiratieworkshop en cursus VTS.

6.2 Evaluatie/reflectie

- Het project Gooi & Vechtstreek is een omvangrijk project met rond de 100 scholen. Het onderhouden van contacten met scholen is daardoor zeer arbeidsintensief.
- Regio Gooi en Vechtstreek is geen 'natuurlijke' samenwerkingspartner voor scholen en cultuuraanbieders. Eerste contacten leggen is daardoor arbeidsintensief. DE projectcoördinator is inmiddels wel goed bekend. Bij een vervolg voor CmK is het waardevol om de mogelijkheden te onderzoeken om het project onder te brengen bij een partij die zelf al contacten met scholen heeft.
- De deelnemende gemeenten hebben niet allemaal dezelfde startsituatie (omdat CMK 1 alleen in Hilversum plaatsvond).
- De druk in het onderwijs (zoals het lerarentekort) zorgt ervoor dat scholen geen tijd hebben voor CmK-activiteiten of na de start van een traject laten weten het niet af te kunnen ronden.

6.2.1 Stuurgroep

Wat betreft de lokale stuurgroep, de begeleidingsgroep in Gooi & Vechtstreek, is door personeelwisselingen de deelname van gemeenten niet meer stabiel. Scholen zijn vanaf 2019 wel beter vertegenwoordigd (+ 2 deelnemers). In een vervolgtraject zou een wethouder in de begeleidingsgroep plaats kunnen nemen voor betere verankering bij gemeenten.

7. Heemskerk - Talent geeft toekomst – Cultuurhuis Heemskerk

7.1 Resultaten 2019

7.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Obs Het Rinket

Muziek (methode 123Zing aangevuld met materiaal op maat) heeft een vaste plek op het rooster. Aanvankelijk was er een ICC'er opgeleid die ook muziekdocent is en samen met de vakleerkracht muziek lessen verzorgde. Zij is na de zomervakantie gestopt. De vakleerkracht muziek is nu naast haar CmK-uren door de school in dienst genomen, waardoor de lessen het hele jaar plaatsvinden in plaats van in twee blokken van 8 weken. De school heeft geen gebruik gemaakt van De Cultuur Loper (zie onder B). De school heeft twee bijeenkomsten voor ouders georganiseerd waarin geprobeerd is de ouderbetrokkenheid te vergroten door middel van muziekworkshops. Helaas bleef het aantal ouders dat meedeed zeer klein. De ouders die wel aanwezig waren vonden het erg fijn om mee te doen.

IKC de Marel (voorheen Tweespan)

Nadat in 2019 de methode 123Zing is geïmplementeerd door een vakleerkracht muziek en er diverse teamtrainingen zijn geweest is het team ook in 2019 les blijven geven in muziek. Van februari t/m april heeft de school 12 weken een co-teaching project dans gedaan met vakdocenten dans van het Centrum voor de Kunsten Beverwijk. Dit is maar matig bevalen omdat de thema's van het project niet aansloten bij de schoolthema's en de leerkrachten geen echte scholing kregen in het geven van danslessen. De school heeft er daarom voor gekozen om dans te borgen door hier in de Brede school vol op in te zetten. In het najaar is er een blok met muzieklessen aangeboden.

Obs De Zevenhoeven

Na een moeilijk jaar door vertrek van de vorige directeur en een deel van het team was er behoefte aan rust in het team. De muziekvakdocent die najaar 2019 is aangenomen door de vorige directeur was aanvankelijk ingezet vanuit werkdrukverlichtingsgelden. Gaandeweg is de muziekdocent de leerkrachten gaan ondersteunen bij de maandsluitingen en zal dit ook doen bij de jaarlijkse musical van groep 8. Ook is de werkgroep talentontwikkeling nu samengevoegd met cultuurwerkgroep waarin van iedere bouw een leerkracht zit. Vanaf september 2019 is de vakleerkracht ook het team gaan scholen en worden er co-teachinglessen muziek gegeven. Het team staat inmiddels open voor scholing muziek en vindt het belangrijk dat muziek vast op het rooster staat. Er wordt gebruik gemaakt van de methode 123Zing. Voor inzet De Cultuur Loper zie onder B.

7.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Van alle scholen zijn leerkrachten naar de Muziekconferentie geweest op 6 november, ondanks de staking. Op deze conferentie waren verschillende workshops te volgen waaronder boomwhackers, percussie, co-creative Classroom, zingen en ukelele spelen.

Op alle scholen zijn de leerkrachten getraind in het geven van muzieklessen door vakdocenten. Op het Rinket was dit Gisla Bruitsman en op de Zevenhoeven was dat Gabriella Munier en op de Marel Maurice Vastenouw. Op alle scholen wordt met de methode 123Zing gewerkt.

Op alle scholen zijn er teamtrainingen muziek geweest door de vakleerkracht en/of zijn er lesbesprekingen geweest en persoonlijke vragen beantwoord.

7.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Tijdens de ICC-overleggen is er aandacht geweest voor de CmK-trajecten op de drie scholen. De beoogde samenwerking tussen de schoolleiders van de Zevenhoeven en de Marel (vallen beide onder schoolbestuur OPO IJmond) is nog niet van de grond gekomen.

7.2 Evaluatie/reflectie

7.2.1 Wat ging goed?

Cultuur is onmiskenbaar aanwezig op alle scholen en vakdocenten merken dit aan de sfeer op school en de open houding van de leerlingen.

Wat goed ging is dat er op alle scholen muziek vast op het rooster staat waarbij er draagvlak is van het team. Vakleerkrachten blijven wel de belangrijke stok achter de deur. Scholen signaleren wel dat muziek voortdurend op de teamagenda moet blijven staan om te zorgen dat het zelf lesgeven niet inzakt.

Wat ook goed ging is dat ondanks de grote personele wisselingen, vertrek van de ICC'er en werkdruk de scholen toch gemotiveerd blijven om muziek, dans en theater te blijven aanbieden. Wat betreft de vakken theater en dans is de drempel toch echt te hoog voor de meeste teamleden van de scholen. Leerkrachten vinden het best moeilijk en ook eng om dans en drama te geven. Voor dans ontbreekt ook een goede methode. Veel scholen lossen het probleem op door vakleerkrachten in te huren onder schooltijd en vooral in de brede school. Ook in de talentmiddagen van de Zevenhoeven worden dans en drama volop aangeboden. Dit jaar is, in tegenstelling tot vorige jaren ook al het budget voor CmK-activiteiten in de Brede school/talentontwikkeling opgemaakt.

7.2.2 Stuurgroep

In de lokale stuurgroep zat in 2019 een ambtenaar cultuur (deze is in augustus helaas met pensioen gegaan), de bestuursvoorzitter van een groot schoolbestuur (Stichting Tabijn), de

schoolleider van de Marel, Judith Vossen van Plein C en Saskia Vroom en Mirjam du Cloo van het Cultuurhuis. In de twee stuurgroep-overleggen is aandacht besteed aan de voortgang op de scholen maar ook begrippen als talentontwikkeling in relatie tot CmK, de wensen van Stichting Tabijn om muziek tot speerpunt te maken op de scholen (onder meer door het aantrekken van bovenschoolse muziekspecialisten).

Veel aandacht ging ook naar de doelstellingen van de nieuwe CmK Regeling: wat hebben we geleerd uit de huidige periode dat we in de nieuwe regeling kunnen meenemen? En hoe kan de CmK opbrengst 2017-2020 ook een voorbeeld voor andere scholen zijn? Hierbij is ook gesproken over het schrijven van 'Lessons Learned' op basis van interviews met betrokken scholen.

7.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

De Zevenhoeven is in 2019 gestart met De Cultuur Loper maar dat wekte te veel weerstand in het team. Nadat er een nieuwe schoolleider kwam en er veel teamleden zijn vertrokken is ervoor gekozen om muziek centraal te stellen en de talentwerkgroep te integreren in de cultuurgroep. De ICC'er heeft naar aanleiding van de input vanuit de eerste stappen van De Cultuur Loper een begin gemaakt om bouwstenen voor een nieuw visiedocument te verzamelen. Ondersteund door het Cultuurhuis zal zij in de loop van 2020 een nieuw cultuurplan schrijven.

Het Rinket heeft een nieuw Cultuurplan dat geschreven is door de ICC'er die na de zomer 2019 helaas vertrokken is (ze heeft de ICC-opleiding bij Plein C gedaan).

De Marel had aanvankelijk aangegeven gebruik te willen maken van De Cultuur Loper, maar na vertrek van een van de twee ICC'ers en de oplopende werkdruk wil het team in overleg met Judith Vossen van Plein C een andere weg bewandelen om tot visie en borging te komen. In 2020 worden de theaterlessen gekoppeld aan een begeleidingstraject van Judith waarbij ook het methodisch werken vanuit 4x Wijzer wordt gekoppeld.

Het is moeilijk gebleken om De Cultuur Loper uit te zetten op minimaal 2 scholen. Wel is iedere school eind 2020 in het bezit van een actueel Cultuurplan. Muziek en dans wordt op alle scholen aangeboden (dans grotendeels via Brede school aanbod). Drama werkt minder op het Rinket vanwege de taalproblemen maar het Rinket biedt ook veel beeldende activiteiten voor de leerlingen aan. Het vergroten van de ouderbetrokkenheid blijft wel een lastig onderwerp.

8. Heerhugowaard – Cool kunst en cultuur

8.1 Resultaten 2019

In 2019 is het aantal scholen dat deelnam aan de CmK-regeling toegenomen van acht naar tien. De tien scholen hebben afgelopen jaar het volgende bewerkstelligd:

8.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

- Zes scholen zijn bezig geweest met De Cultuur Loper, waarbij een school alle stappen heeft doorlopen. Deze scholen hebben allemaal teambijeenkomsten gehad in het kader van De Cultuur Loper.
- Vier scholen hadden al een beleid op cultuuronderwijs. Zij maakten gebruik van de CmK-regeling voor hulp op het gebied van de aanscherping, uitvoering en borging van dit plan.
- Nieuw ingevoerde leerlijnen in 2019, met begeleiding vanuit de CmK-subsidie: drie scholen hebben een leerlijn muziek en drie scholen hebben een leerlijn beeldende vorming ingevoerd.
- De projectleider heeft bij een school geholpen bij het schrijven van een beleidsplan cultuuronderwijs.
- Projectleider is bij alle scholen langs geweest om de mogelijkheden van CmK te bespreken, financiën in kaart te brengen en plannen te maken voor uitvoering van het beleid.

8.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

- Er zijn vier teamtrainingen muziekonderwijs, een teamtraining theater en twee teamtrainingen beeldende vorming/procesgericht werken geweest.
- Er heeft een school een co-teaching traject muziek gevolgd en twee scholen co-teaching traject beeldende vorming / proces gericht werken.
- Drie leerkrachten zijn gestart met de ICC-opleiding.
- Twee kunstvakdocenten hebben de training Leerkrachten trainen en coachen van Plein C gevolgd.
- Een kunstvakdocent is naar de bijeenkomst van De Beweging geweest van Plein C
- Los van CmK-subsidie, maar gestimuleerd door het CmK-traject, hebben twee leerkrachten de Post-hbo Cultuurbegeleider gevolgd en afgerond.

8.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

- Er is 1 netwerkbijeenkomst voor ICC'ers georganiseerd, waarbij onder meer de koerswijziging wat betreft de leerlijnen KunstS'Cool op koers is besproken.
- Projectleiders zijn aanwezig geweest bij de netwerkbijeenkomst van De beweging over Kunstmethoden.
- Eva Pit (projectleider CmK) heeft Marijke Besseling ingewerkt als nieuwe intermediair binnen CmK KunstS'Cool. Daarbij hebben zij structureel overleg gevoerd.
- Er zijn meerdere leerkrachten naar de ICC-netwerkbijeenkomst geweest van Plein C.

8.2 Evaluatie/reflectie

In 2019 is er wegens omstandigheden een gedwongen wisseling van projectleider geweest. Het heeft de nieuwe projectleider tijd gekost om zich zelfstandig te verdiepen in de plannen en uitvoering van KunstS'Cool op Koers. Daardoor was de uitvoering CmK niet op volle sterkte.

Het meerjarenplan 2017-2020 werd in 2017 al bijgesteld en in 2019 weer, vanwege het wegvallen van de zelf ontwikkelde kunstleerlijnen KunstS'Cool.

8.2.1 Doelen en resultaten

In 2019 hebben we van onderstaande doelen het volgende gerealiseerd:

Doel

Uitbreiding van het aantal scholen dat eigenaar/regisseur wordt van invulling en uitvoering van structurele cultuureducatie.

Realisatie

Er zijn twee scholen bij gekomen, de groei is gerealiseerd.

Doel

Uitbreiding van het aantal scholen dat op basis van de visie, of te ontwikkelen visie, van de school met scholing cultuureducatie versterkt

Realisatie

Dit is gelukt. Er zijn zeven scholen waar co-teaching of teamscholing heeft plaats gevonden. In 2019 was dat nog een school.

Doel

Individuele ondersteuning aan scholen die tot op heden leerlijnen KunstS'Cool gebruiken

Realisatie

Er waren vier scholen actief met de leerlijnen. De scholen die leerlijn muziek afnamen hebben inmiddels een vervangende leerlijn gevonden. Scholen waar dans- en theaterlijn weg is gevallen, zijn wisselend actief bij het vinden van een alternatief. Hier kunnen we nog bij begeleiden.

Doel

Vergroten van het aantal geschoolde stakeholders in alle lagen van het basisonderwijs en haar partners (leerkrachten en vakdocenten)

Realisatie

Er zijn weer wat leerkrachten die de ICC-opleiding hebben afgerond en de post-hbo Cultuurbegeleider. Daarnaast hebben een muziekdocenten zich opgegeven voor de opleiding Voor de klas in het basisonderwijs, die overigens niet is doorgegaan.

Doel

Teneinde cultuureducatie te legitimeren en een structurele plaats te geven in het basisonderwijs, een verbeterslag te maken op het gebied van visievorming en beleid op het niveau van de ICC'er,

directie en bestuur.

Realisatie

Aantal deelnemers De Cultuur Loper en ICC-cursussen gegroeid

Doel

Netwerkvorming ten behoeve van cultuureducatie en de uitwisseling van kennis en vaardigheden

Realisatie

Dit is minimaal ingezet in 2019. Vergt aandacht in 2020!

Doel

Verbindingen en dwarsverbanden zoeken en leggen tussen en met de partners.

Realisatie

Dit is in 2019 wel gebeurd. Bijvoorbeeld culturele partners die samen een workshop gaven. Scholen die zelf met suggesties voor bepaalde vakdocenten kwamen. Tijdens netwerkbijeenkomsten 2020 kunnen we hier een nadruk op leggen: ervoor zorgen dat scholen van elkaar weten wat speelt, zodat dit uitnodigt tot samenwerking.

Doel

Onderzoeken hoe de leerlijnen KunstS'Cool en de bijbehorende webapplicatie in een nieuwe vorm kunnen blijven bijdragen aan verankering van cultuureducatie in het basisonderwijs.

Realisatie

Nog niet gerealiseerd. Aandachtspunt 2020!

8.2.2 Toelichting

Samen met een aantal ICC'ers en directies hebben we gekeken naar een aantal speerpunten van 2019. Hoe ervaren zij bepaalde zaken omtrent het neerzetten van cultuuronderwijs op de scholen en wat kan beter?

De Cultuur Loper en begeleiding

Scholen zijn over het algemeen tevreden over De Cultuur Loper. Het contact met de begeleiders vanuit Plein C is positief. Er worden korte, heldere stappen gezet en de begeleider denkt goed mee. Er is wel een kanttekening. Net afgestudeerde ICC'ers vinden het lastig dat er veel overlappings zijn tussen DCL en de ICC-opleiding. De uitkomst van de ICC-opleiding en De Cultuur Loper is beiden een beleidsplan op cultuuronderwijs. Een aantal ICC'ers heeft hun beleidsplan al gepresenteerd op school en weten niet hoe zij het team opnieuw moeten meenemen in DCL-traject. Dit vraagt echt maatwerk.

Doorlopende leerlijnen

Veel CmK-scholen hebben zich in 2019 bewust op de 1 kunstdiscipline gericht. Zij vinden het belangrijk stap voor stap het team mee te nemen in het neerzetten en borgen van leerlijnen. Meerdere scholen hebben aangegeven zich in 2020 te willen ontwikkelen op een volgende leerlijn, wat automatisch nieuwe scholingsvragen met zich mee brengt. Waar nu veelal gekozen is voor beeldende vorming en muziek gaan scholen ook richting, dans, theater, erfgoed en het overlappende procesgericht werken. Op de twee scholen waar de ICC'ers met post-hbo Cultuurbegeleider werken, is inmiddels een leerlijn beeldende vorming gemaakt,

met de leerlijnen van het SLO als raamwerk. Overige scholen gebruiken bekende methodes en proberen deze, door accenten aan te brengen, passend te maken bij de school. Daarnaast zijn er scholen die door middel van bijvoorbeeld De Cultuur Loper kijken hoe zij bepaalde vaardigheden uit het creatief proces terug kunnen laten komen in het gehele onderwijsaanbod. Ook vakoverstijgend werken en vakintegratie is hetgeen waar een aantal scholen naartoe willen werken.

ICBS De Boomladder en Kindcentrum de Vlindertuin namen in 2019 ook deel aan de regeling *Impuls muziekonderwijs*. De twee regelingen bleken elkaar te versterken. Waar De Boomladder in 2019 impuls Muziekonderwijs afsloot, zien zij kansen om het stuk muziek binnen CmK verder te borgen. De De Vlindertuin gaat in 2020 muziekworkshops vanuit Impuls muziekonderwijs bekostigen, maar wil binnen deze workshops scholing voor de onderbouwleerkrachten bij het vormgeven van een theaterstuk.

Betrokkenheid teams

Door de scholen wordt aangegeven dat de betrokkenheid van het team valt of staat bij een betrokken directie en liefst meerdere ICC'ers. De projectleider heeft daarom de directies continue meegenomen in het proces. Om de betrokkenheid vast te houden, is een goede planning voor cultuuronderwijs aan het begin van het schooljaar essentieel. Ieder jaar workshops op gebied van cultuuronderwijs, ter inspiratie en borging zijn noodzakelijk.

Begeleiding door intermediair

De begeleiding werd door de ICC'ers ervaren als zeer prettig. ICC'ers geven aan dat er meegedacht wordt, vinger aan de pols wordt gehouden. De intermediair wordt ervaren als flexibel en er wordt de tijd genomen voor de school. Omgekeerd ervaart de intermediair het contact met alle CmK-scholen, al is de communicatie vóór het instappen in CmK is nog wel lastig. Door wisseling van ICC'ers, directies of te lange tussenpozen in contact moet er vaker worden uitgelegd wat CmK inhoudt, alvorens een school in gaat starten.

Netwerken

Er is veel behoefte aan het ontmoeten en inspireren van elkaar. De bijeenkomsten stimuleren ICC'ers om door te gaan met het beleid op hun school. Men wil graag kijken op andere scholen naar aanleiding van de bijeenkomsten, maar dit is er in 2019 nog niet van gekomen. ICC'ers zouden graag op schoolbestuursniveau een ICC-groep willen starten. De aansturing hierin is onduidelijk. Wellicht een kans voor KunstS'Cool op Koers om hierin te bemiddelen. Positieve noot: vanaf een bijeenkomst georganiseerd door Plein C in mei 2019 zijn de ICC'ers uit so en sbo een contactgroep gestart.

(Team)scholingen

Teamscholingen zijn volgens leerkrachten waardevol en essentieel om goed cultuuronderwijs op poten te krijgen. Er is nog wel behoefte aan nascholing voor leerkrachten die nieuw op een school komen. Helaas is er nog steeds een tekort aan vakdocenten, met name in muziek.

8.2.3 Conclusie: de koers in 2020

Wat verder gaat is de ontwikkeling van het beleid en de scholing op de CmK-scholen Heerhugowaard. We verwachten dat de aanvraag van co-teaching en scholing toeneemt. Een aantal punten zijn afgelopen jaar niet of onvoldoende uit de verf gekomen. We zien kansen om hier in 2020 mee aan de slag te gaan:

- Naar aanleiding van de stop leerlijnen Kunst S'Cool: onderzoeken of de website gebruikt kan worden voor ander doeleinden. Wellicht richting CmK 2021-2024. En een paar scholen begeleiden bij het vinden van vervangende leerlijnen: Zevensprong (dans) Paterjan Smit (theater), Carrousel/Fonkelsteen (dans)
- Twee Netwerkbijeenkomsten organiseren (in februari en september 2020).
- Contact leggen met schoolbesturen en mogelijkheden bespreken voor overkoepelende werkgroep cultuureducatie. Daarbij ICC'ers uitnodigen om bij elkaar op de scholen te kijken. Wellicht kan er op deze manier ook iets worden betekend voor de nascholing van leerkrachten..
- Het stuk erfgoed behoeft komend jaar nog meer focus. Alwaar dit jaar nieuwe erfgoedleerlijnen vanuit de gemeente Heerhugowaard zijn gelanceerd, wordt er nog weinig gebruik van gemaakt. In 2020 moet dit worden gepromoot .
- Eigen scholing: verdiepen in het vernieuwde curriculum
- Er is nog een school die heeft aangegeven in 2020 wellicht te starten met CmK. Deze school blijven betrekken bij CmK en enthousiast maken om alsnog te doen instappen.
- Scholen informeren en stimuleren door te blijven gaan of in te stappen in CmK 2021-2024.

9. Heiloo - Alle leerlingen stralen - Muziek- en Dansschool Heiloo

9.1 Resultaten 2019

9.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

De Cultuur Loper

Benedictus: Nieuwe leerlijnen muziek en beeldend zijn ingevoerd. Het team heeft een scholing Creatief proces gevolgd, verzorgd door Plein C. De cultuurvakken worden nu wekelijks in clusters aan alle groepen gegeven, gebruik makend van de expertise van de leerkrachten. Bij de Benedictus is vanaf sept. 2019 een nieuwe ICC'er aangesteld, hier is enige inwerktijd voor nodig.

De Duif: De leerlijnen muziek en drama zijn ingevoerd en de implementatie hiervan wordt gemonitord en begeleid waar nodig/wenselijk is. Cultuur heeft een belangrijke plek in het nieuwe schoolplan. Op de Duif zijn 2 gecertificeerde ICC'ers, waarvan 1 coördinator één dag per week beschikbaar heeft voor het plannen/begeleiden/monitoren van alle cultuur en lees activiteiten bij de Duif. Tijdens studiedagen staat CMK structureel op de agenda. Voor 2020 staat een leerlijn beeldend op het programma.

De Elckerlyc: heeft stappen 1 t/m 4 doorlopen. De school heeft een vakleerkracht muziek en doet vanuit de Freinet visie al veel met cultuureducatie en gedragsindicatoren, maar wil dit d.m.v. De Cultuur Loper graag meer structuur, lijnen en borging geven. Op de Elckerlyc is een nieuwe ICC'er ingewerkt in het CmK traject. Zij zal in september 2020 de ICC opleiding gaan volgen.

De Radboud: is gestart met De Cultuur Loper en heeft stappen 1 t/m 4 en stap 6 doorlopen. Ze zijn bezig met het invoeren van een muziekmethode, overleg en advies hierover is met de Muziek- en Dansschool. Momenteel volgen 2 leerkrachten de ICC opleiding, waarvan 1 leerkracht ook in de BSO werkzaam is. Hierbij wordt zoveel mogelijk getracht om de Cultuurloper en de ICC opleiding op elkaar aan te laten sluiten. Hiervoor is ook overleg met de cursusleider van de ICC opleiding. De Radboud heeft na afronding van lopende ICC opleiding, 3 gecertificeerde ICC'ers.

De Willibrord: heeft een uitgebreide introductie gehad en gaat in 2020 starten met de Cultuurloper, de eerste afspraak is op 6 februari 2020.

De Zuidwester: heeft stappen 1 t/m 6 inmiddels doorlopen. Leerlijn muziek is ingevoerd, het team heeft daar een training voor gehad. Bestaande projecten op de Zuidwester worden nu getoetst aan de gevormde visie en gedragsindicatoren. Een nieuwe ICC'er heeft in 2019 de ICC opleiding succesvol afgerond, de Zuidwester heeft nu 2 gecertificeerde ICC'ers.

9.1.2 ABC/ABC-plus werkgroep

CmK staat structureel op de agenda van de ABC-werkgroep, de stand van zaken en het verdere vervolg worden hier besproken. Door personele wisselingen hebben verschillende nieuwe ICC'ers in de werkgroep plaatsgenomen. Om de nieuwe ICC'ers te informeren over de

werkgroep, is een uitgebreide info bijeenkomst geweest, samen met de al zittende leden is de visie v.d. ABC-werkgroep aangescherpt. Ook hebben ze met elkaar het belang van de ABC-werkgroep onderstreept.

Betrokkenheid Diro bij het ABC programma: de verhoging van de betrokkenheid van de directeuren bij cultuureducatie kwam tot uiting tijdens de lokale stuurgroep bijeenkomst: hier werd namens het Diro gevraagd naar lopende lijnen binnen de ABC-werkgroep en de eigenheid van de school hierbij. In het najaar is dit opgepakt en zijn de lijnen onderzocht, ook vanuit het verleden. De lijnen zijn vertroebeld geraakt door de vele wisselingen van ICC'ers, directeuren en ABC coördinatoren, en niet op elke school bleek de communicatie onderling even goed. Hierna is een begin gemaakt met een plan voor een nieuwe en transparante aanpak voor de toekomstige werkwijze. In januari 2020 is dit besproken met betrokkenen en afgerond. Het ABC programma '20-'21 zal volgens de nieuwe aanpak verlopen.

9.1.3 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

- In 2019 heeft een leerkracht van de Zuidwester de ICC-opleiding afgerond en in het najaar zijn twee leerkrachten van de Radboud de ICC-cursus gestart. In deze CmK periode zijn inmiddels 5 nieuwe ICC'ers opgeleid en momenteel volgen twee personen de cursus. Er zijn nog meer geïnteresseerden in deze cursus.
- Leerkrachten van de Benedictus en Zuidwester hebben training gevolgd, zie hierboven.
- Door het ABC programma van 2019, hebben 25 leerkrachten een workshop dans gehad. (betaald door de scholen zelf)
- Voor de leden van de ABC werkgroep en de extra, op de school aanwezige, ICC'ers, heeft op 25 september 2019 de training Hoe houd ik mijn team betrokken plaatsgevonden, verzorgd door E. Ploeg vanuit Plein C.
- Op de MDH is P. Straesser intern geschoold in de CmK en De Cultuur Loper, zodat zij ook ingezet kan worden bij de scholen. P. Straesser is tevens zang- en muziek docent.

9.1.4 Kennisdeling en netwerkvorming

Vanuit de ABC werkgroep wordt informatie over het cultuur educatieve programma gedeeld met alle 10 de scholen.

De gemeente heeft met de wethouder van cultuur zitting in de stuurgroep, en is daardoor op de hoogte van de gang van zaken. Ook wordt de ambtenaar cultuur op de hoogte gehouden.

Door Plein C wordt een aantal keren per jaar terugkom/meedenk/kennisdeel sessies georganiseerd, waaronder een presentatie van de resultaten van de tussentijdse monitoring. M. Kooij bezoekt deze bijeenkomsten waar mogelijk.

Met W. Bosland, projectleider CmK Castricum, is regelmatig contact over het verloop van de projecten in Castricum en Heiloo. De mogelijke gezamenlijke scholing voor de docenten is de afgelopen periode niet aan de orde geweest, wegens uiteenlopende programma's.

9.2 Evaluatie/reflectie

9.2.1 Wat ging goed?

Het enthousiasme en de betrokkenheid van de deelnemende scholen is heel positief. Ook de betrokkenheid en de extra financiële ondersteuning van de gemeente is heel fijn en bijzonder!

De scholen vormen een goede visie op cultuureducatie en geven hier invulling aan. Naast de bijeenkomsten van De Cultuur Loper, screenen ze ook hun huidige cultuur educatieve aanbod en implementeren ze nieuwe leerlijnen waardoor borging ontstaat. Ook worden bij de scholen, die al verder in het cultuurlopertraject zijn en leerlijnen hebben geïmplementeerd, bestaande projecten nu getoetst aan de visie en de gekozen gedragsindicatoren en hierop aangepast.

De contacten tussen de scholen onderling en tussen de scholen en de MDH zijn verbeterd. Men vraagt elkaar om advies, eerdere ervaringen en ideeën en worden uitgewisseld.

9.2.2 Stuurgroep

De stuurgroep, bestaande uit: E. Beens (wethouder gem. Heiloo), N. Mercks (Plein C), A. v.d. Vliet (dir. de Duif), M. Zandvliet (bestuur MDH), P. Straesser en M. Kooij beiden MDH, monitort de voortgang. De stand van zaken wordt besproken: wat gaat goed en wat behoeft aandacht. (voorbeeld: zie *ABC/ABC-plus werkgroep: Betrokkenheid Diro*) De vraag hoe verder na 2020 is aan de orde geweest. De lokale stuurgroep wordt gezien als een waardevol instrument.

Provinciale stuurgroep:

M. Kooij neemt deel aan de provinciale stuurgroep van Plein C.

9.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

Wat de continuïteit soms lastiger maakt zijn de vele personele wisselingen, zowel bij de ICC'ers als directeuren, bij de MDH en bij Plein C. Dit vergt meer inspanning om alles op de rit te houden, nieuwe mensen moeten ingewerkt worden. Scholen zijn druk bezet, waardoor tijdsinvestering soms puzzelen is. Belangrijk is dat alle mooie initiatieven, leerlijnen en dertegelijke niet gaan verzanden, maar als vanzelfsprekend worden gezien en actief worden ingezet. Ondersteuning van de scholen en leerkrachten, onder meer door training, inzet vakleerkrachten, co-teaching blijft nodig.

De publiciteit/kennisdeling via de website MDH kan beter, vorig jaar is de website 2 x vernieuwd, waardoor de website langere tijd offline is geweest en de daarbij verloren info opnieuw moest worden toegevoegd.

10. Purmerend - Samen Leren - Cultuurhuis Wherelant

10.1 Resultaten 2019

10.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

- Het traject De Cultuur Loper is gestopt op het Parelhof. Door het verdwijnen van de directeur is er (op dit moment) geen draagvlak meer. De school bevindt zich in een crisis.
- De helft van de scholen worden de creatieve leerprocessen van kinderen vastgelegd in een handboek ter inspiratie van leerkrachten.
- Visieontwikkeling gaat in de werkgroep k+c in het onderwijs samen met gemeente, besturen en andere cultuuraanbieders. We streven ernaar om een leerlijn culturele vorming te kunnen aanbieden als basisaanbod voor alle leerlingen. Dat komt kwaliteit en continuïteit ten goede, onafhankelijk van de aanbieder.

10.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Producten van aanbieders worden helderder, en er wordt gewerkt aan doorgaande leerlijnen uitgaand van wat een kind moet kunnen en kennen op cultureel gebied als het de basisschool verlaat; wat willen we de kinderen meegeven. Vakdocenten krijgen daardoor meer sturing (hetgeen wat aangeboden wordt is niet meer afhankelijk van vakdocent, culturele instelling of discipline).

10.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Er wordt gezamenlijk opgetrokken en kennis in gedeeld met alle aanbieders in regio Purmerend.

10.2 Evaluatie/reflectie

Er is bewust voor gekozen geen nieuwe scholen aan te nemen en de deelnemende scholen te verstevigen en ondersteunen. Het onderwijsveld in Purmerend staat onder grote druk; zwakke scholen, een actieve inspectie, werkdruk, uitval, wisselingen van personeel op alle niveaus, maar is desondanks zeer actief betrokken bij CmK.

Er is scheefgroei ontstaan op scholen die in het verleden met verkeerde verwachtingen (verkeerde voorlichting?) in het CmK-traject zijn gestapt. Het vierjarenplan is dus losgelaten.

We doen wat mogelijk is. We focussen ons op kleine successen. Dat geldt ook voor vakdocenten die destijds gekoppeld zijn aan de scholen: ze zijn niet allemaal capabel om als onderwijsvakdocent te functioneren. Ondanks intervisiebijeenkomsten en trainingen die aangeboden zijn.

Als we meedoen met CmK-3, wordt dat ook een schifting betreffende de docenten die nu werkzaam zijn in CmK. Ook zal er opnieuw naar scholen worden gekeken, als CmK-3 gaat beginnen: er is nu te veel werkdruk, wisselingen van leerkrachten en directie om iets structureel op te bouwen.

Op een aantal scholen loopt het wel goed: daar is twee jaar geleden 'opnieuw' begonnen met goede vakdocenten en duidelijke afspraken met scholen.

Positief (ook al is het een moeizaam traject) is de werkgroep (een deel van de lokale stuurgroep): we zetten ons allemaal in voor het 'masterplan' Basisaanbod Kunst en Cultuur Purmerend.

11. Schagen - Praktijk in de Hoofdrol – Triade

11.1 Resultaten 2019

11.1.2 Curriculumontwikkeling scholen

Alle deelnemende scholen volgen het DCL-traject. Met behulp van de vakdocenten wordt de verworven kennis (het werken met competenties en gedragsindicatoren, meerjarenvisie en lijn aanbrengen) gezamenlijk ingezet. Samen wordt gewerkt aan onder meer het concretiseren van de gekozen gedragsindicatoren.

11.1.3 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

- Leerkrachten: zie punt 1 (co-teaching van de vakdocenten; gezamenlijk inhoud van de lessen vormgeven).
- Vakdocenten: 2 á 3 x per jaar een studiebijeenkomst rond de ontwikkelingen van het projectplan, de keuzes van de scholen en hoe daar op in te spelen.

11.1.4 Kennisdeling en netwerkvorming

Er is stevig samengewerkt met de culturele omgeving via KCARS (een organisatie waar lokale amateurs en verenigingen in alle kunst disciplines zijn vertegenwoordigd). Scholen ontwierpen korte groepsprojecten en KCARS zocht daar de juiste persoon of organisatie bij uit de vereniging. Tijdens gesprekken met collega-projectleiders worden ervaringen uitgewisseld. Alles wat ontwikkeld wordt (lesmateriaal, werkkaarten, inzichten) wordt op aanvraag ter beschikking gesteld.

11.2 Evaluatie/reflectie

11.2.1 Wat ging goed?

De samenwerking met KCARS verloopt na een wat stugge start prima. We informeren elkaar over de stand van zaken, de mogelijkheden en bieden een platform voor informatieverstrekking aan de scholen.

Wat goed werkt is de combinatie van projectleider en ICC-voorzitter. Scholen die niet deelnemen aan Praktijk in de hoofdrol, nemen op elk overleg kennis van de voortgang van het CmK project. De ICC'ers van de deelnemende scholen doen verslag over datgene waar ze mee bezig zijn, gebruiken termen, hebben het over de rol van de vakdocenten binnen het project etc. Dat werkt 2 kanten op: de niet-CmK scholen worden steeds geïnteresseerder, de CmK-scholen ervaren dat ze op een meer gestructureerde manier met hun cultuuronderwijs bezig zijn en dragen dat graag uit.

11.2.2 Stuurgroep

Door omstandigheden is het geplande stuurgroep overleg verzet naar het voorjaar 2020.

11.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

Wat niet werkt is proberen het tempo op te schroeven; op scholen is zoveel aan de hand dat zij hun eigen tempo moeten kunnen bepalen in de voortgang.

12. Texel - CultuurKoers - Artex Kunstencentrum

12.1 Resultaten 2019

12.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

CultuurKoers heeft als primair doel om met de Texelse basisscholen te werken aan een cultuureducatie plan en de implementatie ervan, als volwaardig onderdeel van het curriculum. Dat doen we middels coaching van individuele leerkrachten, teambegeleiding en co-teaching door vakleerkrachten.

Dit zijn de stappen:

- Een inventarisatie van wat er op dit moment gedaan wordt aan cultuureducatie; als autonoom onderdeel in het weekprogramma, maar ook projectmatig en vakoverstijgend.
- Daarna wordt een analyse gemaakt van wat momenteel goed is en wat anders / beter moet. Daarnaast een wensenlijst van waar op dit moment weinig of te incidenteel aandacht voor is. Alles gekoppeld aan de uitgangspunten en doelstellingen van de school.
- Een derde stap in dit proces is te kijken hoe het eigen team kan worden versterkt. Hierbij denken we aan opleiding, bijscholing, uitwisseling tussen leerkrachten, taakherverdeling binnen het team of scholengroep en/of het inhuren van professionals.

Wat is gedaan in 2019:

- Lopende visietrajecten zijn rijk en worden vanuit verschillende bronnen gevoed, zowel intern als extern. Door tools van Plein C, samenwerking met partners (zoals Triade) en door de inzet van vakdocenten.

12.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

- De scholen werken aan een strategisch beleidsplan waarvan cultuur een stevig onderdeel is. Er wordt inspiratie gevonden in stukken van ICC'ers, atelierdagen en KunstTeam.
- Het kwalificeren van leerkrachten en het opleiden van ICC'ers wordt als belangrijk en waardevol beschouwd.
- Er worden vanaf 2020 vier ICC'ers opgeleid die zorgen voor een stevigere basis van het KunstTeam.

12.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

Samenwerking met de scholen

In 2019 zijn we doorggegaan met de bijscholing van ICC'ers, het De Cultuur Loper traject en andere visietrajecten. Er zijn twee scholen gestart met de opleiding van ICC'ers en het DCL-traject. Het verzoek van de scholen om deskundigheidsbevordering op te nemen in CultuurKoers wordt in 2019 gehonoreerd. Het inloopatelier is gerealiseerd: een middag waar ideeën kunnen worden opgedaan binnen een beeldend vakgebied of lessen worden ontwikkeld. Ook kunnen voorbeelden uit de eigen lesmethode worden getest: textiel, houtbewerking, druktechnieken, keramiek en kunstbeschouwing.

Samenwerking met de culturele partners

Met de culturele omgeving is contact onderhouden, deze is zelfs uitgebreid naar de regio. Met Triade is een goed contact opgebouwd en ideeën uitgewisseld. Dit betreft vooral het meeliften op elkaars successen en het delen van ervaringen. SGT heeft CultuurKoers gevraagd in 2020 een Texelbrede studiedag cultuureducatie te organiseren.

Atelierdagen zijn weliswaar niet zeer druk bezocht, maar worden uitstekend beoordeeld en gewaardeerd. Vaak kiezen teams ervoor om 1 iemand af te vaardigen die met vaardigheden en lesideeën terugkomt.

11.2 Evaluatie/reflectie

11.2.1 Wat ging goed?

De periodieke bijeenkomsten fungeren ook in 2019 als denktank en voortgangsgesprekken. In de praktijk komen er veel praktische, organisatorische zaken aan bod. Maar ook vraagstukken als: hoe neem je het team mee in veranderingsprocessen en hoe zorg je voor echte borging binnen thematisch onderwijs.

11.2.2 Stuurgroep

Middels de stuurgroep houden we overzicht. Een halfjaarlijkse bijeenkomst van projectleider, Gemeente Texel, Plein C, schoolvertegenwoordiging en de culturele partners.

11.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

-

13. Velsen – KunstForm

13.1 Resultaten 2019

13.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

We werken nu op 2 scholen met De Cultuur Loper, op onze andere 8 scholen gaat borging hand in hand met de praktijk. Bijvoorbeeld aan de hand van het Kunstdagboek. We merken dat, door jarenlang in de school aanwezig te zijn, de visie op cultuur zich ook gaandeweg duidelijker heeft ontwikkeld. Het wordt niet meer als abstract ervaren maar is om te zetten naar eigen inzicht. We werken op elke school met de voor de school geldende leerlijnen en spelen daar op in. Of het nou thema's zijn of 4 x wijzer, we passen onze lessen aan op de vraag van de school. We zien dat dit veel oplevert en de leerkrachten de positieve werking van creatief op cognitief zelf ervaren.

Citaat van een leerkracht:

Het belangrijkste van cultuureducatie op onze school is dat leerlingen hun talenten kunnen laten zien die anders niet naar boven komen. Hoe geweldig is het dat het verlegen meisje dat moeite heeft om de leerstof bij te benen, schittert in een toneelstuk over de Gouden Eeuw. En dat zij spelenderwijs en vooral met heel veel plezier kennis op doet over dit tijdvak. Zo worden ook verschillende intelligenties van kinderen aangeboord.

Door langere tijd met dezelfde vakdocent op een school te zijn, wordt cultuuronderwijs steeds inzichtelijker en beter toepasbaar voor de leerkracht. Hierdoor wordt het ook duidelijk dat het hebben van een visie noodzakelijk is en dat dit in het schoolplan moet worden opgenomen. Gaandeweg gaan steeds meer scholen hier stappen in ondernemen.

13.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

We proberen minimaal 2x per jaar voor onze vakdocenten een studiedag te organiseren.

Door de roerige jaren die we achter de rug hebben is dat in 2018 en 2019 maar 2 keer gebeurd.

We zijn zeker van plan dit in 2020 weer op te pakken. Een vakdocent heeft de cursus gevolgd tot opleider van ICC'ers en een docent doet de bijscholing dans met mensen met een beperking.

Twee keer per jaar organiseren wij een middag voor de ICC'ers waarbij we vooral uitgaan van ondersteuning van de ICC'ers. We inventariseren hun behoeftes en geven minimaal 2 kleine workshops die ze de volgende dag in de klas kunnen toepassen.

Verder hebben we elke donderdag inloopspreekuur voor alle leerkrachten, waarbij we de tijd ook gebruiken om onderling inhoudelijk overleg te hebben. We bieden ondersteuning aan bij visieontwikkeling en het maken van een beleidsplan.

13.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

We proberen zo goed mogelijk op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen. Via LOKV, Plein C en via de scholen. Op wekelijkse basis overleggen en delen wij die kennis met elkaar.

13.2 Evaluatie/reflectie

13.2.1 Wat ging goed?

De afgelopen jaren heeft het Kunstencentrum roerige tijden gekend. Zowel voor de organisatie als voor het personeel heeft dit veel impact gehad (bestuurs- en directiewisselingen, de personele unie met de Stadsschouwburg is opgeheven). Uiteindelijk heeft dit geleid tot het faillissement van het Kunstencentrum Velsen en de doorstart in de vorm van stichting KunstForm. Kortom: een stressvolle periode. Gedurende deze periode zijn we keihard blijven werken om de cultuureducatie op scholen gewoon door te laten gaan. En met trots kunnen we vermelden dat dat gelukt is. Van de overgang van Kunstencentrum naar KunstForm hebben de scholen gelukkig geen hinder ondervonden, geen leerling heeft iets hoeven missen! En dat de scholen ons een warm hart toedragen, blijkt uit de 1548 bungels die we binnen 3 dagen ontvingen in het kader van de actie: 'Laat het Kunstencentrum niet bungelen!' Onder de naam KunstForm zullen wij ons net zo hard voor de scholen inzetten als in alle afgelopen jaren.

Ons voornemen om aan het einde van de tweede periode alle scholen in Velsen te bedienen hebben we in 2016 al afstand van genomen (op advies van Plein C, waarvoor dank), aangezien niet alle scholen gericht zijn op cultuureducatie maar bijvoorbeeld op sport.

Met 7 scholen werken we al vanaf 2014 samen. Door deze langdurige samenwerking komen we vanzelf toe aan het implementeren van cultuureducatie in het school/leerplan, aangezien de school de kwaliteit en effectiviteit van cultuuronderwijs zelf ervaart. Zo lopen 2 scholen nu ook mee met De Cultuur Loper. Op dit moment werken we intensief samen met 10 scholen in het kader van CmK.

Via de regeling CFR (Cultuurcoach) hebben wij de afgelopen 10 jaar op alle scholen in Velsen gewerkt. We zijn dus op de hoogte van wat er speelt op de scholen.

Het werkelijk overdragen van ons vak aan de leerkracht lijkt vooralsnog geen haalbare kaart. Wat wel beklijft is het aanbieden van verschillende technieken gebaseerd op thema's die in de school aan de orde zijn. We zien dat deze technieken bij andere thema's aan bod komen en ook dat de leerlingen zelf technieken toepassen in b.v. werkstukken. Hierbij speelt het kunstdagboek een grote rol. Ons streven om zoveel mogelijk bij de leerlijn en lesmethode van de school aan te sluiten is succesvol gebleken.

13.2.2 Stuurgroep

Onze regiegroep (lokale stuurgroep) bestaat uit 3 basisschooldirecteuren, van de 3 verschillende besturen. Verder zou deelname van het Erfgoedproject gewenst zijn, maar betrokkene wil hier niet aan deelnemen. Hier zijn we dus tekort in geschoten. Ook is het lastig om bij het LEA overleg aanwezig te mogen zijn. (Dit zijn alle besturen van zowel po als vo).

13.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

Het overdragen van ons vak aan de leerkracht is een moeilijke taak. De leerkracht is juist blij even adem te halen. De vakdocent is voor de leerkracht een verademing. Toegevoegde waarde is dat de leerkracht de leerlingen eens van de creatieve kant zie in plaats van de cognitieve. De

landelijke trend om de 'ouderwetse' vakleerkracht weer binnen de school te halen, ondersteunen wij dan ook van harte!

Wat betreft verankering van de cultuureducatie zijn we op weg, maar we zijn er nog lang niet.

Visieontwikkeling integreren in het beleidsplan van de school staat hoog op de agenda.

Positief punt is dat de scholen zo met ons vertrouwd zijn geraakt en hierdoor de meerwaarde van cultuureducatie zien, dat onze plek in het beleidsplan van de school een feit is, al moeten we hier zeker ondersteunend optreden.

Ook de wisseling van leerkrachten die binnen schoolbesturen plaats vindt is behoorlijk verwarrend.

De ICC'ers zijn daarbij dus geen constante factor meer. Het kan zijn dat een school opeens geen ICC'er meer heeft en dat een andere school er opeens 3 heeft. Ook directeuren wisselen regelmatig of vallen uit. Dan moet je soms weer opnieuw beginnen. Gelukkig geven de contracten die we met de scholen hebben enige zekerheid.

14. Velsen - Leerlijn Erfgoed Velsen (LEV)- Stichting LEVel 2019!

14.1 Resultaten 2019

- De gemeente Velsen is in 2019 gestart met het opzetten van een nieuwe beleidsvisie op cultuur, hierbij neemt cultuureducatie een belangrijke plaats in.
- De Leerlijn Erfgoed Velsen is bij de meeste scholen opgenomen in het curriculum. Binnen de Leerlijn Erfgoed delen de leerkrachten hun kennis en tips .
- Scholen zijn druk bezig met het ontwikkelen van een eigen visie, ze willen de onderwerpen van hun (thematische) methodes graag verrijken met de projecten uit de leerlijn en vakdocenten binnenhalen.
- De website www.stichtinglevel.nl is ontwikkeld, voor het opzoeken van informatie over de leerlijn en ter inspiratie voor andere (lokale) erfgoedinstellingen die een leerlijn erfgoed willen opzetten.
- Vier leerkrachten hebben in 2019 hun ICC-certificaat behaald en één ICC'er is gestart met de opleiding tot Cultuurbegeleider (OPOIJmond).

14.1.1 Evaluatie

- Het is een goede beslissing geweest om de projecten van de Leerlijn ook afzonderlijk aan te bieden aan scholen.
- De opbrengsten zijn goed: de kinderen werken op deze manier beter. En als ouders meekomen met het museumbezoek, nog beter.
- Er wordt goed samengewerkt door leerkrachten en instellingen. Vakdocenten kunnen een thema echt verrijken, bijvoorbeeld met een thema als WOII.
- Het project over buitenhuizen bij Beeckestijn ging minder goed, doordat er te veel partijen bij betrokken waren en door een wisseling van de wacht.
- De tijdinvestering van leerkrachten voor cultuureducatie is er, in verband met de aanhoudende werkdruk in het onderwijs, niet beter op geworden.
- Het hoge percentage vrijwilligers bij de erfgoedinstellingen is een kwetsbaar punt.
- De lokale projectleider ziet het als volgt: er is te weinig draagvlak bij de besturen, waardoor het niet-geoordekt budget voor cultuureducatie kwetsbaar is. Zij zou willen dat scholen (en niet de besturen) via bijvoorbeeld het Fonds voor Cultuurparticipatie de beschikking zouden krijgen over het cultuurbudget en verantwoording zouden afleggen.
- In de stuurgroep is naar voren gekomen dat de leerlijn vooral focust op erfgoedactiviteiten. De leerlijn is goed geïncorporeerd in het onderwijs.

14.1.2 Ambities t/m 2020

- Doelstellingen als deskundigheidsbevordering, versterken educatieve vaardigheden ICC'ers en inzet van kunstenaars meer aan bod laten komen.
- Meer audiovisuele middelen inzetten, zoals filmpjes.

14.1.3 Conclusie

De Erfgoed Leerlijn Velsen is erg afhankelijk van de inzet en betrokkenheid van de projectleider. Zij is echter een zzp'er en dat maakt het project kwetsbaar. Dit terwijl scholen en Erfgoed Instellingen erg helder zijn in hun wens om het project door te laten lopen.

15. Waterland – Muziekschool Waterland

15.1 Resultaten 2019

15.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

4 scholen volgen De Cultuur Loper:

- De Eigen Wijs Wormer (stap 2): enthousiast team op kleine school die pas 3 jaar bestaat en hard groeit. Zijn goed op weg naar eigen visieontwikkeling, inmiddels bij stap 4 (in 2020).
- De Bloeiende Perelaar (stap 5): grotendeels nieuw team en nieuwe directeur en zijn erg enthousiast en gemotiveerd. Willen graag veel met werelderfgoed in de Beemster doen.
- De Fuut (stap 4): ICC'er in spé doet tegelijkertijd opleiding met DCL-traject. Willen veel nadruk op 'brede kennismaken met verschillende disciplines'.
- Blauwe Morgenster (stap 5): staat momenteel stil i.v.m. wissel directeur

Een aantal scholen heeft aangegeven ondersteuning te willen bij de ontwikkelde doorgaande leerlijn muziek. Hierbij ondersteunt de vakdocent de groepsleerkracht. Hier heeft ook een visietraject plaatsgevonden.

15.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

Op een aantal scholen heeft een multidisciplinair project plaatsgevonden. Hier zijn vakdocenten (muziek, beeldend, drama, acrobatiek, dans, tekenen, fotografie) ingezet om in de vorm van co-teaching of coaching leerkrachten bij te scholen. Workshops in verschillende disciplines werden tegelijkertijd gehouden en er werd gerouleerd tussen de groepen, zodat leerlingen met meerdere disciplines in aanraking konden komen. Vakdocenten hebben eerst voorbeeldworkshops gegeven waarbij de groepsleerkracht assisteerde. Vervolgens werden de rollen omgedraaid en heeft de groepsleerkracht de workshops gegeven en heeft de vakdocent geassisteerd waar nodig. Voorgesprekken en evaluaties tussen groepsleerkrachten en vakdocenten hebben ervoor gezorgd dat alles zo optimaal mogelijk is verlopen.

Op meerdere scholen was een expliciete vraag naar ondersteuning en coaching bij (het tot stand brengen van) podiumpresentaties. Twee ervaren vakdocenten hebben verschillende scholen hierbij begeleid.

15.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

- De website cultuureducatiepurmerend.nl is uitgebreid tot cultuureducatiewaterland.nl en ook toegankelijk gemaakt als portal voor de CmK projecten in Beemster, Waterland en Wormerland.
- Twee vakleerkrachten (muziek)theater hebben naar aanleiding van hun ervaringen met het begeleiden van podiumpresentaties op basisscholen een handboek geschreven. Hierin staan heel overzichtelijk de stappen beschreven per bouw, wat belangrijk is en waaraan gedacht moet worden bij het houden van podiumpresentaties op basisscholen. Dit boek zal in 2020 gepresenteerd en verspreid worden.

15.2 Evaluatie/reflectie

15.2.1 Wat ging goed?

In het vierjaren plan werd aangegeven dat de vraag van de scholen nog leidender zou worden, zodat cultuureducatie nog meer onderdeel wordt van het huidige schoolprogramma. Afgelopen jaar is hierop ingespeeld: verschillende scholen hadden behoefte aan podiumpresentatie-begeleiding en het opdoen van vaardigheden binnen verschillende kunstdisciplines. Hoewel Muziekschool Waterland muziek als hoofddiscipline heeft, heeft ze voor deze CmK periode haar blik verruimd door ook andere disciplines aan te spreken wanneer de scholen dit wensten. Veel groepsleerkrachten hadden affiniteit met de kunstdisciplines. Hierdoor waren zij extra gemotiveerd om gecoacht te worden. Ze gaven tevens aan dat ze veel hadden gehad aan de coaching en zelf goed in staat waren de nieuwe werkvormen toe te passen. Na elke coaching was er een evaluatie en daar hebben de groepsleerkrachten veel aan gehad.

15.2.2 Stuurgroep

Een lokale stuurgroep is samengesteld en bijeengekomen met als doel dat in de deelnemende gemeenten een infrastructuur tot stand komt waarin cultuureducatie in het onderwijs is verankerd. Er wordt gewerkt aan een hechte structurele samenwerking tussen scholen, culturele instellingen en gemeente.

15.2.3 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

- Door veel groepsleerkrachten die in deeltijd werken, was het soms lastig vaardigheden goed over te dragen en de leerkrachten te coachen. Coaching is het meest effectief wanneer de groepsdocent bij alle onderdelen aanwezig is.
- Op een school werd er niet duidelijk gecommuniceerd over de rol van de groepsleerkracht bij het voorbereiden van podiumpresentaties. Binnen het team was er onduidelijkheid over en sommige docenten vonden het project wellicht voor een te hoge werkdruk zorgen en voelden zich niet comfortabel met deze 'onbekende' discipline. Groepsleerkrachten trokken zich vaak terug en vonden het niet nodig om mee te werken. De vakdocenten zijn toen gestopt met het project om eerst helder te krijgen voor iedereen wat de insteek was van het project.
- Bij een school ervoer een vakdocent dat er geen veilige sfeer hing. Hierdoor durfden kinderen niet te experimenteren of zich kwetsbaar op te stellen, iets dat wel een vereiste is om kunstdisciplines uit te oefenen. Dit zal voortaan van tevoren goed moeten worden besproken in het voorgesprek.

15.2.4 Wat kan beter?

- In het vierjaren plan is genoemd dat er meer aandacht zou komen voor vakoverstijgend aanbod en begeleiding. Dit kwam niet direct naar voren bij de wensen vanuit de scholen, dus hier is nog weinig mee gedaan.
- Nog niet op alle scholen is een geactualiseerd cultuurbeleidsplan voor 2021-2024.
- Voorgesprekken met de groepsleerkracht die de groep gaat begeleiden en de vakdocent zijn essentieel. Deze vonden nog niet altijd plaats i.v.m. tijdgebrek. Ideeën en

verwachtingen kunnen zo van tevoren uitgesproken worden, zodat niemand voor verrassingen komt te staan.

- Motivatie van schoolleiding en groepsleerkracht zijn van groot belang om het project te laten slagen. Het moet duidelijk zijn waarom de school bijvoorbeeld aan podiumpresentaties wil werken en wat ze daarmee willen bereiken.
- Bij workshops in verschillende kunstdisciplines bleek soms het leeftijdsverschil binnen groepen te groot. Hiermee zal een volgende keer extra rekening gehouden worden.
- Het is een uitdaging visieontwikkeling zodanig in te zetten dat het niet al bij voorbaat een te zware belasting vormt voor scholen. Maak de formats niet te uitgebreid, maak het denken over cultuur aantrekkelijk. Om de teams op scholen meer te betrekken moet je ze ook laten ervaren, laten voelen wat cultuuronderwijs met je doet. Een workshop muziek voor het team kan ervoor zorgen dat het belang van muziekonderwijs echt wordt gevoeld, niet alleen rationeel begrepen. Dat is belangrijk; het ontwikkelen van een visie werkt pas echt als je het koppelt aan ervaringen.

16. West-Friesland – Cultuleren – De Blauwe Schuit

16.1 Resultaten 2019

16.1.1 Curriculumontwikkeling scholen

Visie

In 2019 hebben we met het project Cultuleren onderstaande 4 basisscholen begeleid in het werken aan hun cultuurvisie en daarmee in totaal 751 leerlingen bereikt. In totaal eindigen we 2019 met 37 scholen die middels het project Cultuleren eigenaarschap krijgen over hun cultuurbeleid. De reden dat in 2019 minder scholen hebben deelgenomen aan Cultuleren heeft naar onze indruk deels te maken met de bereidheid of mogelijkheid van scholen tijd vrij te maken voor een verdiepingsslag en deels doordat scholen het cultuurbeleid en de invulling ervan op hun eigen manier wilden vormgeven.

Om de doelstelling van 60% te halen zouden nog 19 scholen een overeenkomst moeten sluiten in 2020.

Leerlijn

In opdracht van De Blauwe Schuit zijn de West Friese Bibliotheken in 2019 gestart met het ontwikkelen van leerlijnen voor onder-, midden- en bovenbouw van het PO in Drechterland, met het thema 'literatuur en erfgoed'. Hiervoor is in samenwerking een projectplan ontwikkeld rond de thema's van een kinder-dagboekverslag en een daarmee samenhangend verhaal dat zich afspeelt in Hoogkarspel ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. In het lesmateriaal waarmee de leerkrachten door de leerjaren heen kunnen werken, zitten de thema's erfgoed, geschiedenis en literatuur. De leerlijnen worden op 20 april 2020 aan de gemeenten en scholen gepresenteerd en in gebruik genomen.

16.1.2 Deskundigheidsbevordering onderwijs en cultuur

ICC

We eindigen 2019 met een totaal aan 55 gekwalificeerde cultuurcoaches. Tijdens de 3-jaarlijkse commissievergaderingen die worden georganiseerd in het kader van cultuurmenu in alle gemeenten, worden scholen altijd op de hoogte gebracht van de mogelijkheden van de ICC-cursus. Naast de belangstelling horen we ook dat het leerkrachten vaak aan voldoende tijd ontbreekt om dit naast hun werk te doen. Ook de reisafstand naar de cursuslocaties is voor mensen in West-Friesland soms een belemmering.

Om de doelstelling van 60% dekking (58 cultuurcoaches in de regio West-Friesland) te behalen zullen in 2020 nog 3 leerkrachten worden opgeleid.

In 2019 heeft De Blauwe Schuit diverse projecten en activiteiten ontwikkeld ten behoeve van deskundigheidsbevordering van leerkrachten en vakdocenten:

- Op de Enkhuizer basisscholen heeft MADhouse in opdracht van DBS workshops in verschillende disciplines gegeven aan leerkrachten gedurende het schooljaar 2019.
- Op de Meester Spigtschool heeft het hele team van deze school een deskundigheidsbevordering muziek gevolgd.
- Op 't Vierspan en de Klimop in Stede Broec heeft het hele team deskundigheidsbevordering muziek gevolgd.
- Op de Wegwijzer in Medemblik heeft het team een deskundigheidsbevordering beeldend gevolgd.
- Door Crea Carroussel zijn aan PO leerkrachten workshops gegeven in werken met speksteen, gemengde technieken, ruimtelijk en hout in de periode februari t-m mei 2019.
- vakdocenten hebben meegedaan aan de module 'voor de klas in het basisonderwijs' door Plein C, van 19 maart tot 25 juni
- Door Marja Wilgenkamp zijn aan 43 PO leerkrachten boekbind-workshops gegeven op 19 en 30 september 2019
- Op 17 juni 2019 is er door De Blauwe Schuit een ICC-bijeenkomst georganiseerd met als thema gedichten schrijven met kinderen waarbij door 18 deelnemers uit 7 West-Friese gemeentes een dichtworkshop gevolgd werd van Kate Schlingemann. Deze bijeenkomst valt deels ook onder het thema kennisdeling en netwerken*.
- De Speelwagen in Medemblik is via Plein C het DCL-traject gestart.
- In 2019 zijn er door de West-Friese Bibliotheken een vijftal workshops uitgevoerd voor PO leerkrachten in Drechterland

16.1.3 Kennisdeling en netwerkvorming

- Op 20 november 2019 heeft de Blauwe Schuit een cultuurmiddag georganiseerd waar 68 deelnemers, zowel cultuuraanbieders als leerkrachten uit de regio West-Friesland, een lezing en workshops van 17 uiteenlopende cultuuraanbieders waaronder de workshop van het Lijmlab hebben gevolgd.
- In 2019 zijn DBS, VSO de stormvogel en Praktijkscholen Stede Broec en Hoorn een samenwerking gestart met als doel twee jaar lang 5 kunstvakdisciplines te implementeren in het curriculum van deze speciaal onderwijscholen. Hiervoor zijn in 2019 15 kunstvakdocenten door DBS getraind om een educatieprogramma voor deze doelgroep te ontwikkelen. Het is de ambitie van deze scholen om de kunstvakdocenten de komende jaren structureel in te zetten.
- Met de West-Friese bibliotheken is een samenwerking aangegaan om zowel workshops te ontwikkelen en uit te voeren ten behoeve van deskundigheidsbevordering als ook

leerlijnen te ontwikkelen binnen de thema's literatuur en erfgoedvaardigheden zoals beschreven bij 1.2.

16.1.4 Cultuurcommissies

- In het kader van kennisdeling organiseert De Blauwe Schuit voor 6 gemeenten 3 keer per jaar een cultuurcommissie waarin alle ICC'ers van ruim 55 West-Friese scholen vertegenwoordigd zijn en waar de opzet, inhoud en planning en voortgang van alle cultuureducatie activiteiten van Cultuurmenu en Cultuleren worden besproken. Tevens wordt gesproken over de mogelijkheden die scholen hebben voor het inzetten van Cmk-gelden voor opleidingen en deskundigheidsbevordering en worden er tussen de verschillende scholen ervaringen uitgewisseld over hoe men cultuureducatie inzet op school en hoe men dit heeft aangepakt.

Daarnaast zijn er in 2019 de volgende bijeenkomsten georganiseerd waarbij kennisdeling, netwerk en deskundigheidsbevordering de kerndoelen waren:

- Op 17 juni 2019 is er door De Blauwe Schuit een ICC-bijeenkomst georganiseerd met als thema gedichten schrijven met kinderen waarbij door 18 deelnemers uit 7 West-Friese gemeentes een dichtworkshop gevolgd werd van Kate Schlingemann.
- Op 20 november 2019 heeft de Blauwe Schuit een cultuurmiddag georganiseerd waar 68 deelnemers, zowel cultuuraanbieders als leerkrachten uit de regio West-Friesland bij aanwezig waren*.

16.2 Evaluatie/reflectie

16.2.1 Wat ging goed?

Er zijn veel scholen die op hun eigen manier al werken aan cultuureducatie. Sommige scholen gaan na een eerste gesprek zelf aan de slag met hun beleid waarna we van hen geen tot weinig terugkoppeling meer krijgen. Om meer zicht te krijgen op een duurzame inbedding zou er een grotere tijdsinvestering van onze kant mogelijk moeten zijn om scholen vaker te bezoeken met een persoonlijke en op maat benadering om ook meer inzicht te krijgen in tegen welke vraagstukken de scholen aanlopen en waar hun wensen liggen. Ook zou een regelmatige monitoring op de kwaliteit van de ontwikkeling van de cultuurprogrammering inzicht geven in hoe de scholen werken en waar de behoeftes of uitdagingen liggen.

We hebben gemerkt dat juist het werken aan deskundigheidsbevordering bij de leerkrachten zorgt voor een breder draagvlak voor de structurele inbedding van cultuureducatie. Hoewel er over het algemeen bij de scholen te weinig tijd is om te werken aan het formuleren van cultuurbeleid, komt juist via de koppeling met deskundigheidsbevordering de dialoog eerder op gang en wordt cultuureducatie eerder concreet gemaakt op de scholen.

16.2.2 Wat ging minder goed of is een knelpunt?

Naast de belangstelling horen we ook dat het leerkrachten aan tijd ontbreekt om de verschillende deskundigheidsbevordering-activiteiten en ICC-opleiding naast hun werk te doen. Ook de reisafstand naar de cursuslocaties is voor mensen in West-Friesland soms een belemmering.

Bijlage 3 Overzicht binnen CmK betrokken culturele instellingen, Pabo's en vakopleidingen

Lokaal

LOKALE PROJECTEN/ GEMEENTE:	NAAM CULTURELE INSTELLING	TAAK OF ROL(LEN) VAN INSTELLING BINNEN CMK
01 Amstelland	Bibliotheek Amstelland	Deelname netwerkbijeenkomsten
	SAKB	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Cobra Museum	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Muziekschool Amstelland	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Jan van der Togt museum	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Platform C Kunstuitleen Amstelveen	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Museum Amstelland	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Poppentheater Amstelveen	Deelname netwerkbijeenkomsten
	Atelier Beeldeneiland	Deelname netwerkbijeenkomsten, training tijdens netwerkbijeenkomst
	Historische Tuin Aalsmeer	Deelname aan training voor rondleiders van culturele instellingen
	Platform C Muziek- en Dansschool	Deskundigheidsbevordering diverse scholen binnen CmK
	De Bibliotheek Amstelland	Deelname netwerkbijeenkomsten, ontwikkelen en aanpassen lespakketten
	Loket Cultuureducatie Amstelland	Deelname netwerkbijeenkomsten, Intermediair De Cultuur Loper
	ST. Taalvorming	Project Brede School Omnibus. Curriculum van de school uitbreiden met de combinatie

		taal-beeldende vorming. Team begeleiden en trainen. Doorlopend traject in 2019.
	De Theaterfabrique	Project Michiel de Ruyter. Versterken deskundigheid van het team op het gebied van drama en theaterlessen. Training verspreid over meerdere dagdelen. Als onderdeel van de teamtrainingen in De Cultuur Loper.
	MF Consulting	Project Het Duet. Vervolgtrainingen reflecteren met kinderen als onderdeel van de teamtrainingen in De Cultuur Loper.
(17)	Laat maar zien	Leerlijn beeldende vorming updaten en training op scholen.
02 Beverwijk	Museum Kennemerland	
	Beeldenpark een Zee van Staal	Bezoek binnen module beeldend gr 5-6
	Bibliotheek IJmond Noord	Bezoek binnen module theater gr 3-4
	KEK exposities	Bezoek binnen module theater gr 7-8
	Kennemertheater	Deelname in netwerk
	Centrum voor de Kunsten Beverwijk	Lokale CmK coördinator scholen
(6)	Cultuurhuis Heemskerk	Samenwerkingspartner muziekconferentie
03 Castricum	Toonbeeld	Lokale CmK coördinator scholen, intermediair De Cultuur Loper
(1)		
04 Den Helder	Kaap C (Kees Admiraal)	Vorbereiden studieochtenden, brainstormen over nieuw te ontwikkelen materialen
	Triade/gemeente Hollands Kroon	Nieuwe collega bij Triade om CmK-plan Hollands Kroon vorm te geven.
	Artex Texel	Nieuwe collega om het CmK-plan Noordkop vorm te geven.
(4)	Triade	Intermediair De Cultuur Loper, Lokale CmK-coördinator scholen en uitvoering door team kunstdocenten.
05 Edam-Volendam	Plein C	Deelname projectgroep erfgoedleerlijn

	Muziekschool Waterland	Deelname Projectgroep Ontwikkelen doorgaande muzieklijn Muzieklessen in de klas
	Bibliotheek Waterland	Projectleider CmK
(23)	<p>Plaatselijke cultuuraanbieders:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grote Kerk Edam • Vereniging Behoud de Volendammer Botter • Stichting Edams Museum • Stichting Volendams Museum • Toneelgroep Burgernut Oosthuizen • Cultuurhuis Wherelant • Volendams Fanfarekorps "Wilhelmina" • Zeevangsfanfare • Museum Het Schooltje van Dik Trom • Muziekdocenten Volendam • De Muziekkamer Edam <ul style="list-style-type: none"> • Fort Bij Edam • Waterlands Archief • Experience Volendam • CBW • Uniek Volendam • Dansschool Inge Leeftang • Kunststopstap • Grote Kerk Oosthuizen • Twaanlab 	<p>Allen betrokken bij overleggen voor afstemming</p> <p>Opgenomen in Folder Samen Leren voor cultuuraanbod basisscholen</p> <p>Bezoek Onderwijsfestival Popcorn</p> <p>Aanwezig bij bijeenkomsten over werkwijze primair onderwijs</p>
06 Gooi- en Vechtstreek	<p>Jeugdtheaterschool Maiita, Poppentheater Popcontact, Theatermakerij Storm, Globe, Storykids Academy, Dansstudio Harten, Nederlands Instituut voor Beeld en geluid, Bibliotheek Huizen Laren Blaricum, Bibliotheek Gooi en Meer, St. Huizer Bidders, Forteiland Pampus, Huizer Museum, Nederlands Vesting Museum, Rijksmuseum Muiderslot, Kasteelmuseum Sypsteyn,</p>	<p>Deelnemers werkconferentie (aan vier gesprekstafels (1. Podiumkunsten, 2. Media, literatuur en techniek, 3. Cultureel erfgoed en omgevingseducatie en 4. Beeldende vorming en architectuur) 'speed dates' tussen scholen en cultuuraanbieders)</p>

	St. Omgevingseducatie Gooi-, Vecht- en Eemstreek, Geologisch Museum Hofland, Dudok Architectuur centrum, Singer Laren, Grafisch Atelier Hilversum (20)	
	Filmhuis Bussum, Studio Wisdrom, Dansstudio van Harten, Globe, Grafisch Atelier Hilversum, Bibliotheek Huizen Laren Blaricum, Theatremakerij Storm, Singer laren, Jeugdtheaterschool Maiita, Bibliotheek Gooi en Meer	Samenwerkingsprojecten n.a.v. werkconferentie (specificatie van project in 3B-formulier)
(32)	Salaam Art 4 fun, St. Diyae Entertainment & Educatie, Theatremakerij Storm, ArteKin(1)0, Grafisch Atelier, VTS Nederland, Stichting Taalvorming, Drama Online, Sanjeevani Hendriks, De Firma Klei, De Gooische Muziekschool, Globe (12)	Deskundigheidsbevordering (specificatie van project in 3B-formulier)
07 Heemskerk	Centrum voor de Kunsten Beverwijk	Samenwerking bij organisatie jaarlijkse Muziekconferentie en uitvoering co-teachinglessen ABC Cultuur Dans op de Marel.
(2)	Cultuurhuis Heemskerk	Lokale CmK-coördinator scholen, intermediair De Cultuur Loper
08 Heerhugowaard (1)	Cool kunst en cultuur	Naast penvoerder zijn wij ook aanbieder. Een paar scholen hebben hun CmK-teamscholing op locatie Cool Kunst en cultuur gehouden
09 Heiloo (1)	Muziek- en Dansschool	Lokale CmK-coördinator scholen, intermediair De Cultuur Loper
10 Purmerend	Muziekschool Waterland	CmK, maar sinds kort ook inhoudelijke samenwerking.
	Fluxus/Projectleider Maaïke Haas	Kennisdeling en wederzijds klankbord
	Bibliotheek Waterland	Projectleider van CmK Edam-Volendam

(4)	Cultuurhuis Wherelant	Lokale coördinator CmK, intermediair De Cultuur Loper
11 Schagen (2)	Kunst in School Triade	Lokale coördinator CmK, intermediair De Cultuur Loper
	SCARS, Kunst en Cultuur Adviesraad Gemeente Schagen	Bemiddeling van aanvragen van scholen bij lokale amateurverenigingen
12 Texel	Bibliotheek Texel	Boeken en ander materiaal bij thema's
	Museum Kaap Skil	Museumbezoek en leveren materiaal bij thema's
	Oudheidkamer Texel	Museumbezoek
	Ecomare	Museumbezoek en leveren materiaal bij thema's
(5)	Artex Kunstenschool	Lokale CmK coördinator scholen, gastlessen en coaching muziek, dans en drama, intermediair De Cultuur Loper
13 Velsen	Stadsschouwburg Velsen	Rondjes Cultuur (6x)
	Bibliotheek Velsen	Rondjes Cultuur (6x)
(3)	Kunstform Velsen	CmK partner richting scholen
14 Velsen - Leerlijn Erfgoed Velsen	Molen de Zandhaas	Bezoek organiseren project 'Van graan tot pannenkoek'
	Boerderij Zorgvrij	Bezoek organiseren project 'Van graan tot pannenkoek'
	Pieter Vermeulen Museum	Workshops organiseren project 'Bijzondere vondsten' en project over Dino's
	Zee- en Havenmuseum	Bezoek organiseren project 'Het ontstaan van IJmuiden'

	Ruïne van Brederode	Organiseren Interactieve rondleiding kleuterproject / Workshops door de re-enacting groep Compagnie van Brederode i.h.k.v. project over de Middeleeuwen
	Buitenplaats Beekestijn	Vrijwilligers verzorgen Bezoek aan Beekestijn, fietstocht omgeving en rondleiding in het pand
	Bunkermuseum	Bezoek organiseren Bunkermuseum
	Kunstencentrum Velsen	Lessen op school Breakdancedocent Marten Leerkamp i.h.k.v. project met het Bunkermuseum/WO II
	Hemelsteen	Workshops follies door Multimediodocent Marcel Fraij i.h.k.v. project Beekestijn
	Ver. Hendrick de Keyser	Contact met betrekking tot bezoeken Huis Beekestijn
	Natuurmonumenten	Contact m.b.t. fietstocht door Park Beekestijn
	Vrienden van Beekestijn	Contacten vrijwilligers
	Onderwijzers Toneelvereniging Kennemerland voorstelling 'Het geheim van Beekestijn'	Verzorgen voorstellingen met als thematiek onderdelen uit de erfgoedleerlijn
	ZZP-er Daphne van Ommen	Dramalessen ter voorbereiding op voorstelling 'Het geheim van Beekestijn'
	Stadsschouwburg Velsen	Voorstelling 'Het geheim van Beekestijn'
(16)	Stichting LEV	Lokale CmK partner richting scholen
15 Waterland (1)	Muziekschool Waterland	Lokale CmK coördinator scholen, intermediair De Cultuur Loper, inzet cultuurvakdocenten CmK
16 West-Friesland	West Friese Bibliotheken	Programmering van workshops in het kader van deskundigheidsbevordering in lees, literatuur en erfgoedvaardigheden
	Stichting Trigoon scholen voor Speciaal Onderwijs	Trainen vakdocenten en ontwikkelen kunsteducatie voor speciaal onderwijs

	Boekbinderij Wilgenkamp	Workshop eenvoudige boekjes i.h.k.v. Kinderboekenweek, thema vriendschap
	Westfries Museum	VTS-training", bijeenkomst i.h.k. ICC middag
	Comité 40-45	Samenwerking i.h.k.v. erfgoed WO2
	Muziekschool Boedijn	Afstemming muziekeducatie binnen Cultuleren
	Stichting Hoorn Kunst & Cultuur	Samenwerking WO2 Verhaal van de Oorlog in Hoorn
	Bibliotheek Hoorn	Afstemming cultuureducatie binnen Cultuleren
	Plein C	Speciaal Onderwijs traject
	Muzieklijn Opmeer	Dbv muziek tbv alle scholen Opmeer
	Muziekschool Stede Broec	Verkenning deskundigheidsbevordering in het kader transitie muziekscholen
	Hoorns Harmonie Orkest	Pilot project "Schilderijen-tentoonstelling" met" BS de Flierefluiter. 2 concerten op de school
	Cecile van den Idsert	Dansworkshops t.b.v. pilot project
	Archeologische Dienst	Bespreken doel website Marktplaats en eventuele
	Jaap Velserboer	Inspiratie bijeenkomst hele team St.Lidwinaschool, Medemblik, De Caegh Obdam, BS De Plaats Medemblik
	Huis van Oud	Bespreken doel website Marktplaats en evt. andere mogelijkheden
	De Dromedaris	idem
	Phyllis Kneevel	Grosthuiserschool Grosthuizen, theater / dans
	Filmhuis Enkhuizen	Vertoning en nabespreking film "kinderen van juf Kiet

	Stichting Madhouse	Bespreken mogelijke samenwerking met basisscholen Enkhuizen
(20)	De Blauwe Schuit	Coördinator CmK Project West-Friesland

TOTAAL CULTURELE PARTNERS IN LOKALE PROJECTEN: 138

Bovenlokaal/provinciaal

PLEIN C	Artex, Triade, Cool kunst en cultuur, De Blauwe Schuit, Muziek- en Dansschool Heiloo, Toonbeeld, Cultuurcentrum Heemskerk, Kunstencentrum Beverwijk, LEV, KunstForm Velsen, Muziekschool Waterland, Bibliotheek Waterland, Cultuurhuis Wherelant, Loket Amstelland, Regiokantoor Gooi- en Vechtstreek	Centrale penvoerder CmK Noord-Holland, 16 lokale projectleiders
	InHolland Academy	1 lichte Cultuurbegeleiders afgestudeerd, nieuwe opleiding gestart, POPCORN
	Pabo Haarlem	Expertmeeting Erfgoed binnen de opleiding De Cultuurbegeleider en workshops tijdens de themaweek voor de derdejaars.
	Pabo Alkmaar	Ontwikkeling en uitvoering ICC Minor
	10 Noord-Hollandse musea	1 kennisdeling bijeenkomst
	Hart Haarlem	Uitwisseling kennis, 2 bijeenkomsten penvoerders CmK, training Rondleiden en begeleiden, Popcorn
	Fluxus Zaanstad	Uitwisseling kennis, 2 bijeenkomsten penvoerders CmK

	Pier K Haarlemmermeer	Uitwisseling kennis, 2 bijeenkomsten penvoerders CmK, training Rondleiden en begeleiden
	Cultuur Primair Alkmaar	Gezamenlijk kennisatelier De Vinci, Uitwisseling kennis, 2 bijeenkomsten penvoerders CMK, 2 trajecten De Cultuur Loper, ICC-cursisten vanuit Plein C sluiten aan bij ICC-netwerkdag van Cultuur Primair
	Kunst Centraal (prov. instelling Utrecht)	gezamenlijke uitgave 3 edities Prikkel
	KunstLoc Brabant	Samenwerking/overleg De Cultuur Loper, Afname Prikkel voor scholen in provincie NB
	Breitner Academie Amsterdam	Samenwerking t.b.v. bijeenkomst De Beweging
	Rietveld Academie	Workshop mode tijdens PABO themaweek Haarlem
	MOCCA	Training fondsenwerving
	Kunstgebouw, KCR Rotterdam, Cultuur Schakel, MOCCA	2 intervisiebijeenkomsten kennisdeling 'opleidingen'
	VTS Nederland	VTS training voor Gooi- en Vechtstreek in Singer Museum
	50 culturele organisaties: 123ZING Muziekmethode; Aslan Muziekcentrum; Bureau Vanaf2 & Fiep Amsterdam bv; Cultureel verschil; Dansgezelschap Groundbreakers; De Reus Totaal Impresariaat; Epos Ensemble; Faqta BV; Forteiland Pampus; Frans Hals Museum Haarlem; Genootschap Onze Taal; Held & Bloem Producties; Het Concertgebouw; Het	Stand en/of presentatie tijdens Onderwijsfestival Popcorn

	<p>Scheepvaartmuseum; Het Schooltje van Dik Trom; IJmuider Zee- en Havenmuseum; Impresariaat Uit de Kunst; Levendig Uitgever B.V.; Maakkunde, NEMO Science Museum; Marinemuseum; Monobanda; Museum Haarlem; Noord-Hollands Archief; O'lein; Onderwijs Met Gebaren; Onlineklas; Op de eerste rij; PIONIER!; Poppodium Duycker; Rijksmuseum Boerhaave; Samba salad; Samsam - Uitgeverij Young & Connected; SHIP; St. Wereldmuziekschool Haarlem; Schoolstudi0; STT-producties; Studio Ebb; Taalvorming; Tacit.studio; Teylers Museum; Theaterbureau Frijns; Theaterbureau Het Verteltheater; Tune4U; Uitgeverij Follow a Muse; Unieke Zaken; VTS Nederland; Zaans Museum; Zanzara; Zuiderzeemuseum</p>	
	LKCA	<p>Deel uitgemaakt landelijke overleggen en leergemeenschappen: ICC, kennisdeling, communicatie, so (speciaal verbeeld); Schijf van Vijf en Next Stop; - Vakgroep-overleg Erfgoededucatie - Schijf van vijf - Kenniskring LKCA - Communicatiekring Rv12 instellingen - Landelijk Platform Kenniscentra Cultuureducatie (LKCA)</p>
	Afdeling primair onderwijs Raad van 12	<p>Deel uitgemaakt landelijke overleggen directies provinciale instellingen cultuureducatie</p>

TOTAAL SAMENWERKINGSPARTNERS CULTUUR, HOGESCHOLEN, EXPERTISE IN PROJECTEN PLEIN C: 92

Bijlage 4 Communicatiemiddelen en bereik

Digitale nieuwsbrieven

Naast een algemene nieuwsbrief (1340 adressen, 4 x per jaar) stuurt Plein C specifieke digitale nieuwsbrieven aan ICC'ers (913, 4 x per jaar), cultuuraanbieders (401, 2 x per jaar), en leden van De Beweging (224, 2 x per jaar). De nieuwsbrieven hadden een gemiddeld openingspercentage van 34,29 %, wat netjes is voor B-to-B communicatie. Van de geopende mails werd 10,12 % keer doorgeklikt.

De CmK nieuwsbrief (frequentie 6 x per jaar) werd aan 119 adressen verstuurd en goed gelezen, met een gemiddelde openingsrate van ruim 45 %.

Websites

In 2019 werd www.pleinc.nl 9.719 keer geraadpleegd. De pagina met het overzicht van trainingen en events werd na de homepage het meest bezocht.

De website www.CMKnoord-holland.nl werd in 2019 869 keer bezocht door 675 unieke bezoekers. De pagina met informatie voor projectleiders werd in 6 % van de bezoeken, bezocht.

Op www.cultuurindeklas.nl staan 766 cultuur-educatieve activiteiten van 366 aanbieders. In 2019 is de website 1.100 keer bekeken.

www.prikkelonline.nl werd 5.089 keer bezocht, dat is meer dan twee keer zoveel als het voorgaand jaar. De pagina's met lesideeën werden door de helft van de bezoekers bezocht. Behalve verwijzingen in Prikkels, wordt deze website (nog) niet gepromoot.

Social media

Social wordt ingezet voor werving en voor het verstrekken van relevante actuele informatie aan de doelgroepen van Plein C. Wekelijks wordt een bericht gepost op deze media.

Facebook bereik: 619 volgers

Facebookgroep CmK Noord-Holland bereik: 28 leden

Twitter bereik: 1180 volgers

Onderwijsmagazine Prikkels

Drie edities in een oplage van elk 4.500 exemplaren en zijn gestuurd aan alle Noord-Hollandse, Utrechtse en Noord-Brabantse basisscholen, cultuuraanbieders en gemeenten (m.u.v. stad Utrecht en Amsterdam)

Beurzen

Plein C was in april 2019 aanwezig met een stand tijdens de Techniekmarkt voor het PO in Beverwijk. Hiermee bereikten we 150 bezoekers die deels voor dat moment onbekend met ons waren.

